

Djelovanje duhovno-viteških redova na području Svete Zemlje: templari i hashashini

Šiptar, Luka

Undergraduate thesis / Završni rad

2016

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Rijeka, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Rijeci, Filozofski fakultet u Rijeci**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:186:990742>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-28**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the University of Rijeka, Faculty of Humanities and Social Sciences - FHSSRI Repository](#)

Sveučilište u Rijeci
Filozofski fakultet u Rijeci
RIJEKA

LUKA ŠIPTAR
DJELOVANJE DUHOVNO-VITEŠKIH REDOVA NA PODRUČJU
SVETE ZEMLJE: TEMPLARI I HASHASHINI
ZAVRŠNI RAD

Rijeka, 2016.

Sveučilište u Rijeci
Filozofski fakultet u Rijeci
RIJEKA

**DJELOVANJE DUHOVNO-VITEŠKIH REDOVA NA PODRUČJU
SVETE ZEMLJE: TEMPLARI I HASHASHINI
ZAVRŠNI RAD**

Mentor: Kosana Jovanović

Student: Luka Šiptar

Smjer: Povijest / Engleski jezik i književnost

Matični broj studenta: 0009068257

Rijeka, rujan 2016.

Sadržaj

1. UVOD	1
1. 1 Pregled historiografije	2
2. KONCEPT KRIŽARSKOGA RATA	5
2. 1 Postanak templarskog reda i sekte asasina	6
2. 2 Organizacijska struktura templara i asasina	12
2. 3 Utvrde templara i sirijskih asasina	21
3. IDEOLOGIJA TEMPLARA I ASASINA	27
4. ZAKLJUČAK	34
BIBLIOGRAFSKI PREGLED	35
1. Izvori.....	35
2. Literatura.....	36

1. UVOD

Križarski ratovi su jedan od događaja koji su obilježili prostor Svete Zemlje i njenog stanovništva. Tokom svojeg trajanja, oformljeno je, ali je i postojalo, nekoliko duhovno-viteških redova i društava, gdje je svaki od njih imao neku određenu zadaću i cilj. Neki od poznatijih kršćanskih, duhovno-viteških redova s područja europskog kontinenta su redovi templara, teutonaca i ivanovaca. U periodu križarskih ratova jedan od najvećih utjecaja je ostavio red vitezova templara, koji su od svoje prvotne uloge zaštitnika hodočasnika postali jedan od najutjecajnijih redova na području Svete Zemlje, ali i Europe. Osim europskih, kršćanskih redova, postojalo je i mnoštvo islamskih društava od kojih su neki povoljno, a drugi nepovoljno gledali na dolazak Europljana i njihovih hodočasnika. Većina tih skupina imala je zone utjecaja u većini gradova na području Svete Zemlje. Jedna od tih skupina je i sekta misterioznih hashashina ili, kako su kasnije nazivani, asasinima. Stoga, u ovome radu govorit će se o dvjema organizacijama, tj. reda i sekte: Red templara i hashashina ili assasiyuna ili asasina.

Kako bi se uopće mogle proučavati srednjovjekovna društva templara i hashashina potrebno je ukratko, u nekoliko bitnih crta, sagledati općenitu situaciju na području Svete Zemlje pred sam početak križarskih ratova, ali i tokom samih ratova. Pojam općenite situacije obuhvaća položaj kršćanskog i muslimanskog stanovništva na području Svete Zemlje, političku situaciju koja je usko povezana sa uzrokom i povodom križarskih pohoda te opis geografskoga područja koje je obuhvaćeno križarskim ratovima, a time i područje djelovanja samih templara i hashashina.

Uzevši u obzir općenitu situaciju, nužan je pogled u unutarnju strukturu templara i hashashina, tj. njihove razloge nastanka i unutarnju organizaciju, tj. referirati se na pozicije (rangove) u redu i njihove dužnosti. Povuci će se i poveznica s opisom geografskog područja jer će se navesti njihove ključne utvrde i/ili gradovi, tj. područja na području Svete Zemlje koja su izravno pod njihovim utjecajem.

Posljednji dio rada će se fokusirati na „nematerijalnu strukturu“ samih organizacija, a to je njihova ideologija. Ideologije su ključni temelji za postojanje, ali i opstanak bilo kakvih društava i redova, ne samo duhovno-viteških i ne samo u razdoblju srednjega vijeka. Stoga je potrebno analizirati prethodne čimbenike da bi se mogla razumjeti i spoznati ideologija spomenutih redova, čime se želi naći odgovor na pitanje što je vodilo templare i hashashine kroz razdoblje križarskih ratova i što je, uz samo njihovo razmišljanje, istina, a što je laž.

1. 1 Pregled historiografije

Historiografiju ovoga rada možemo podijeliti na četiri dijela: europske i arapske izvore o templarima i asasinima, gdje je kod određenih tema vidljiv manjak jednog tipa izvora i čiji će se razlozi opisati tokom samoga rada.

Templari su veoma zastupljeni u europskim izvorima. Kada govorimo o nastanku reda vitezova templara, glavni izvori su Pravilnik templara koji je u originalu pisan na latinskom jeziku. Izdanje Pravilnika na starofrancuskome jeziku na engleski jezik je prevela J. M. Upton-Ward. Bernarda iz Clairvauxa, kao prvotni izvor prema kojemu je nastao spomenuti Pravilnik, govori o višem činu templarske dužnosti, kao i o duhovnosti templarskoga reda u svojem djelu *U čast novoga viteštva (Liber ad milites templi de laude novae militiae* je puni naziv djela). William iz Tira jedno poglavlje svoje kronike posvećuje osnivanju reda templara. Od ostalih izvora o nastanku templara nastanku govori i Simon iz St. Bertina. Biskup Havelburga, Anselmo, piše papi Eugeniju III. o modernim viteškim redovima, gdje se osvrće i na templare. Biskup iz Freisinga, Otto, također govori o osnutku templarskog reda u svojem djelu *Chronicon*, kao i Kronika Ernoula i Bernarda Rizničara u 2. poglavlju. Jedan uvid u ideologiju templara nam donosi i Hugh „The Sinner“ preko jednoga pisma koje je upućeno templarskom redu, kao i biskup od Noyonsa, Simon, u svojoj preambuli za donaciju Velikom meštru templara, Hughu de Payensu.

Od arapskih izvora imamo iskaz arapskog kroničara Usame ibn Munqidha tokom posjeta templarima u Jeruzalemu. Također, Francesco Gabrielli u svojoj knjizi *Arab Historians of the Crusades*, nudi kompilaciju zapisa arapskih kroničara, Imada ad-Dina i ibn al-Athira, za razdoblje križarskih ratova, koji spominju i vitezove templare, ali im ne pridaju preveliku pozornost, osim kao jedinice u kršćanskoj vojsci.

Od sekundarnih izvora, veliku ulogu igra knjiga autorice Helen Nicholson, *Knight Templar, 1120- 1312*, gdje govori o razlozima i postupku nastanka templarskog reda, vjerovanju, načinu života, iskustvu na bojnopolju, itd. Kada pričamo o unutarnjoj strukturi templarskog reda, podosta opširan pregled se nalazi u knjizi Jochena Burgtorfa, *The Central Convent of Hospitallers and Templars – History, Organization and Personnel (1099/1120 - 1310)*, gdje su paralelno uspoređeni i opisani redovi templara i hospitalaca.¹ William J. Hablin nam nudi pogled muslimana na vojne redove tokom križarskih ratova u svojem članku

¹ Prvotno bolnički red u Jeruzalemu, a kasnije su se prozvali ivanovcima, po Sv. Ivanu, svojem svecu zaštitniku.

Muslim Perspectives on the Military Orders during the Crusades, što obuhvaća i vitezove templare.

Asasini su bili poznati po svojoj knjižnici i želji za znanjem, što bi podrazumijevalo pregršt izvora, ali u 14. stoljeću su ih napali, osvojili i uništili Mongoli, a time i njihovu knjižnicu, a paralelno s time, i većinu zapisa. Stoga, ne čudi činjenica što su Mongoli tokom svojega pohoda opisali asasine. Oni su iz mongolske perspektive opisani u knjizi *History of the World Conqueror* Ala-ad-Dina Ata-Malika Juvainija, arapskog kroničara. On je opisao i uspon prvog vođe asasina, Hassan-i-Sabbaha. Od ostalih arapskih izvora imamo djelo *Tarikh-i-Guzida (Select History)*, autora Hamdullaha Mustawfi-i-Qazwinija gdje su, kronološkim slijedom, navedeni svi glavni vođe sekte asasina. Gabrielli u svojoj kronici koristi iskaze kroničara, Imada ad-Dina i Ibn al-Athira, za opis ubojstva Conrada iz Montferatta od strane asasina. Izvor za utvrde sirijskih asasina je geograf Dimashki, čiji je iskaz zabilježen u djelu *Palestine under Moslems* urednika Le Strangea. Kako su asasini bili dio sekte ismailita, tu poveznicu nam donosi Abd al-Karim Shrahrastani ili samo al-Shrahrastani u svojem djelu *Kitab al-Milal wa'l-Nihal (Muslim Sects and Divisions)*, gdje govori o svim muslimanskim sektama svojega vremena. Opis vođe sirijskih asasina Rashida ad-Din Sinana nalazi se u njegovoj biografiji, koja nije u potpunosti sačuvana, ali je isječke sakupio Kamal al-Din, a prenio autor Bernard Lewis. Lewis još dodatno ukazuje na problematiku zastupljenosti asasina u arapskim i kršćanskim izvorima.

Gledajući kršćanske izvore, Marko Polo je opisao asasine tokom svojega putovanja do Mongolije, kao i rabin Benjamin iz Tudele, koji je putovao većinom ondašnjeg poznatog svijeta. Interesantno je napomenuti što Benjamin iz Tudele, koji je prošao većinu onda poznatog svijeta, nije uopće spomenuo nastanak templarskog reda, iako je bio na području Svete Zemlje u vrijeme nastanka. Olakotna okolnost je njegov kratki opis asasina koje je, vjerojatno, susreo na svojim putovanjima ili je čuo o njima. William iz Tira isto govori o njima, opisujući jedan sukob između templara i asasina, kao i samu sektu. Asasini se spominju i zapisima Geoffreya de Vinsaufa (ubojstvo koje su izvršili asasini) i Johna de Joinvillea (opis susreta s vođom asasina).

Od sekundarnih izvora za asasine, knjiga, *The Assassins*, Edwarda Burmana je dala dodatne poglede na utvrde asasina, kao i njihovu hijerarhijsku strukturu. Na pogledu hijerarhijske strukture je pomogla i knjiga Marshala G. S. Hodgsona, *The Order of Assassins: The Struggle of the Early Nizari Isma'ilis Against the Islamic World*. Knjiga avanturistice Freye Stark koja je 1930-ih posjetila lokacije utvrda koje su bile kontrolom asasina i ostale

lokacije je ukazala na obilježavanje utvrda asasina na kartama u svojoj knjizi *The Valleys of the Assassins and Other Persian Travels*.

2. KONCEPT KRIŽARSKOGA RATA

Križarski rat kao rat nije nikakva nova pojava na povijesnoj sceni, ali je veći dio srednjovjekovnog svijeta upoznao sa pojmom „vjerskoga rata“. Zapadni svijet, a ponajviše Katolička Crkva na Zapadu je bila zgrožena tretmanom Istočne Crkve i, općenito, položajem kršćanskog stanovništva na području Svete Zemlje. Sjedište Katoličke Crkve je, sigurno, bilo obaviješteno o situaciji u kojoj su se nalazili njeni vjernici, ali i Istočna Crkva. Većina bi pomislila da se Crkvenim raskolom iz 1054. godine, Zapadna katolička crkva ogradila od Istočne, ali to nije bio slučaj. Papa u Rimu je bio iskreno zabrinut za dobrobit Istočne Crkve na području Svete Zemlje i htio se boriti za opstanak Istočnjačke Crkve u području koje je bilo pod upravom muslimana. Krajem 11. st., jačanjem muslimanskog utjecaja i sve većeg pritiska na kršćane na Istoku, Crkva više nije mogla stajati po strani, jer je i bizantski car (u ono vrijeme je to bio Aleksije I. iz dinastije Komnen) zatražio pomoć oko vjerskih tenzija. Svi ti faktori su predodredili poziv pape Urbana II., održanog na koncilu u Clermontu 1095. godine, gdje je pozvao sav kršćanski svijet na borbu u Svetu Zemlju, sa ciljem oslobođenja Svetih mjesta kršćanske vjere i samog grada Jeruzalema. Prema Runcimanu postoje čak četiri izvora kroničara za Urbanov govor i svaki govori o tome događaju svojim načinom i stilom², ali sigurno se može zaključiti da je govor bio prožet vjerskim elementima, pozivima za uzimanjem oružja u ime križa, Boga i Crkve i velike časti koju će steći svi oni koji odu ratovati, da će uživati Božju milost, itd. Ideja odlaska u rat u ime vjere i kršćanskog križa (otuda i govorimo o križarskom ratu) protiv nevjernika, tj. muslimana je savršeno funkcionirala u vrijeme pobožnog i bogobojnog srednjega vijeka, gdje je pojam sekularizma bio potpuno nepoznat i gdje je Crkva usko surađivala sa svjetovnom vlašću i uživala veliki ugled. Utjecaj na stanovništvo je bio ogroman, bez obzira na staleže i odaziv je bio golem jer su tisuće i tisuće ljudi, od plemića i vitezova do najobičnijeg seljaka, ostavili svoje domove i pošli ratovati u ime vjere.

² RUNCIMAN, 1951, 107.; Runciman imenuje svoje izvore: Robert the Monk (koji tvrdi da je bio prisutan na papinom govoru), Baudri iz Dola, Fulcher iz Chartresa (oboje pišu kao da su prisutni) i Guibert iz Nogenta (za kojega stoji sumnja da je svoj iskaz bazirao na temelju jednog tuđeg iskaza, ali se ne precizira od kojeg).

2. 1 Postanak templarskog reda i sekte asasina

Prije istraživanja same organizacije templara, potrebno je osvrnuti se na povijesni kontekst njihovog nastanka i uvjeta koji su doveli do nastanka duhovno-viteškog reda templara. Kršćanski, tj. zapadnjački izvori su veoma detaljni o osnutku templara i njihovim motivima nastanka. O osnivanju templarskog reda govori, već spomenuti, nadbiskup William iz Tira. Prema njegovom iskazu, 1118. godine³ su se nekolicina pobožnih i bogobojaznih vitezova-plemića, koji su bili odani Bogu, zakleli da će živjeti u siromaštvu, čistoći i poslušnosti. Zakleli su se pred patrijarhom Jeruzalema na Božju službu kao obični kanonici. Najistaknutiji među njima bili su Hugh de Payens i Godfrey de St. Omer. Kako nisu imali vlastitu crkvu i mjesto boravka, kralj⁴ im je ponudio, kao privremeno mjesto, svoju vlastitu palaču (al-Asqa⁵), sjeverno od Hrama Gospodnjeg.⁶ Zbog blizine tome hramu su dobili i naziv templari (*Templum Domini*), a to potvrđuje i kroničar onoga vremena, William iz Tira.⁷ Također, pod strogo definiranim uvjetima, kanonstvo Hrama Gospodnjeg im je ustupilo na korištenje vlastiti trg gdje je novoosnovani red mogao prakticirati svoju vjeru i sukladne obveze. Kralj i njegovi plemići su, kao i patrijarh i crkveni prelati, davali od vlastitih primanja određene beneficije, koji su služili kao izvor financija za opskrbljivanje vitezova hranom i odjećom. Neki od tih darova su vrijedili jedno određeno vrijeme, a neki su vrijedili za stalno. Glavna zadaća reda je čuvanje cesta i bitnijih putova od opasnosti, tj. drumskih razbojnika i pljačkaša. Posebna pažnja je na zaštiti hodočasnika.⁸ Templari su htjeli u punome smislu značenja te riječi biti produžena ruka Boga i Katoličke Crkve pa im zato nije bila dovoljna samo potvrda jeruzalemskog patrijarha. Trebala im je i službena potvrda samog pape, što se i dogodilo u siječnju 1129. godine na crkvenom koncilu u Troyesu, na sjeveroistoku Francuske.⁹

Osim Williama iz Tira, neki drugi autori sporadično spominju nastanak templarskog reda. Simon iz St. Bertina u svojem djelu *Anali* govori o samim počecima templarskog reda. Sam tekst je nastao između 1135. i 1137. godine i dio je većeg poglavlja u djelu, koje je vezano za 1099. godinu i događaje koji su se u njoj dogodili i koji dolaze nakon osvajanja

³ U poglavlju gdje govori o osnivanju templarskog reda, nije izričito naveo godinu, ali ona se može zaključiti preko prethodnog poglavlja, gdje govori o smrti cara Aleksija I. Komnena, a ona se dogodila 1118. godine.

⁴ Misli se na kralja Jeruzalemskog kraljevstva, Baldwina II. koji je naslijedio Baldwina I. 1118. godine, što ga smješta u razdoblje osnutka templarskog reda.

⁵ BURGTORF, 2008, 31.

⁶ Lokacija nekadašnjeg Solomonovog hrama. Zato se za templare koristi i naziv Vitezovi Solomonova hrama (na eng. temple = hram, stoga imamo poveznicu templars – templari, op.a.).

⁷ WILLIAM OF TYRE, 1943, 526; BURGTORF, 2008, 31.

⁸ WILLIAM OF TYRE, 1943, 524-525.

⁹ NICHOLSON, 2004, 4.

Jeruzalema i krunidbe Godfreyja de Bouillona za jeruzalemskog kralja. U navedenom odlomku, Simon govori kako za doba Godfreyjeve vladavine, neki križari se nisu htjeli vratiti u „sjene svijeta“ nakon proživljenih opasnosti u ime Boga. Poslušali su savjete prinčeva u „Božjoj vojsci“ i obvezali se na „odricanje od svijeta“, neposjedovanje privatne imovine, „slobodu od samih sebe da postignu čistoću“ i vođenje života u zajednici, noseći samo habit. Oružje se smije koristiti samo u obrani zemlje od pogana i samo kada je uistinu potreba.¹⁰ Pojam „Božje vojske“ aludira na križarsku vojsku koja je, sigurno, vidjela interese postojanja duhovno-viteškog reda koji će biti fokusiran na obranu najranjivijih, tj. onih mjesta gdje standardna križarska vojska nije mogla uložiti vlastite resurse i ljudstvo. Lakše je oformiti određenu grupaciju koju će biti lakše financirati, a ni to neće biti preveliki trošak ako novčani prinosi dolaze iz različitih izvora i krugova, kao npr. crkvenih. Simon je iskoristio veoma interesantnu metaforu „sjena svijeta“. Taj pojam može objasniti povratak u Europu nakon završetka 1. križarskog rata, tj. nakon što je osvojen Jeruzalem. Može biti da je Simon, kao dio klera, bio razmišljanja da je križarski pohod uzvišen cilj, koji će ljude približiti Bogu i Kristu i da oni koji su prvom prilikom napustili taj cilj, skrenuli na put tame, tj. odmakli su se od Boga. Templari su, odabravši ostanak u Svetoj Zemlji i daljnju službu u korist kršćanstva, izbjegli „sjenu“. „Odricanje od svijeta“ može značiti odricanje od svojih svjetovnih prava, jer u templarski red su dobrodošli svi oni koji su voljni boriti se u ime križa. Bez obzira je li je ta osoba plemić ili kmet, tj. seljak. Od stupanja u red, novi vitezovi su se obvezali na službu Bogu i time nisu mogli nasljeđivati zemlju i imati koristi od svojeg obiteljskog imena. Pojam odricanja može predstavljati i odbacivanje svjetovnog načina života i prihvaćanje duhovnog, redovničkog načina, ali to je već kasnije u tekstu spomenuto pod prakticiranjem „života u zajednici.“ Pojam celibata bi mogao biti zahvaćen sintagmom „oslobađanja samog sebe za postizanje čistoće“. Čistoća, u religijskom kontekstu, obuhvaća celibat, tj. život bez stupanja u bračnu zajednicu.

Anselmo, biskup Havelburga, je pisao pismo papi Eugeniju III. o modernim viteškim redovima 1145. godine. Anselmo poručuje da je u Božjemu gradu, Jeruzalemu, nastala nova institucija, koju su oformili laici, ali religiozni laici i počeli su se zvati vitezovima templarima. Odbacili su vlastiti imetak i bore se pod zavjetom poslušnosti jednome gospodaru. Odrekli su se izlišnosti i skupocjene odjeće i spremni su obraniti grob Gospodnji od najezde Saracena.¹¹

¹⁰ De Re Militari: The Founding of the Templars: 2. Simon of St. Bertin, ‘Annals’.

¹¹ De Re Militari: The Founding of the Templars: 3. Anselm, Bishop of Havelburg, ‘Dialogus’ to Pope Eugenius III.

Nadalje, o templarima govori i Otto, biskup iz Freisburga u svojem *Kronikonu*, tj. Kronici. Zapis je iz razdoblja od 1143. do 1147. godine, gdje Otto govori kako su vojnici Krista odbacili ono što su imali za dobro Krista i spoznali da s razlogom nose titule vitezova pa su se otputili u Jeruzalem gdje su osnovali novi viteški red protiv neprijatelja Kristova križa pa zato na svojim odorama nose simbol križa kao svoj znak. Otto kao razlog za to vidi želju vitezova templara da po načinu života budu više kao redovnici, a ne ratnici.¹²

Kronika Ernoula i Bernarda Rizničara, napisana nakon 1187. godine, donosi još neke nove poglede na nastanak templarskog reda. Prema kronici, mnogi ljudi su donijeli odluku predati se službi hramu Kristova groba. Među njima je bilo i dobrih, časnih ljudi koji su međusobno razgovarali i došli do zaključka kako ne rade ništa korisno, već da samo konzumiraju jelo i piće i da ne koriste oružje, što bi Jeruzalemu itekako trebalo. Razlog što ne koriste oružje je to što su podređeni svećeniku. Stoga su odlučili da će uz dopuštenje svojega priora, izabrati jednoga između sebe za vođu koji će ih, prema potrebi, voditi u bitku. S tim zahtjevom su došli kralju Baldwinu II. koji je bio oduševljen tom vijješću i dao im svoje dopuštenje. Kralj ih je, poslije savjetovanja sa jeruzalemskim patrijarhom, nadbiskupima, biskupima i ostalim barunima svoje zemlje, nagradio sa posjedima, utvrdama i gradovima. Potom je uspio nagovoriti hram Kristova groba da otpusti te vitezove od njihove dužnosti, ali su templari ipak zadržali dio „opreme“ od hrama, a to je njihov simbol: križ čija je poprečna linija grimizne (ljubičastocrvene) boje. Kako su taj simbol već koristili hospitalci, templari su odabrali križ koji je u potpunosti grimizne boje. Ime „templari“ su dobili prema lokaciji gdje su, po dopuštenju kralja, bili smješteni, a to je Solomonov hram, najluksuznije mjesto u Jeruzalemu, od tri koje je kralj imao u vlastitom posjedu: druge dvije luksuzne lokacije su kod Davidova tornja, a drugo ispred Davidova tornja. Kasnije su templari kraj Solomonova hrama izgradili lijepo i luksuzno zdanje koje su srušili Saraceni prilikom osvajanja grada.¹³

Arapski izvori ne opisuju nastanak templarskog reda kao prijašnji europski izvori, a razlog će biti pojašnjen u kasnijem dijelu rada. Od najranijih arapskih izvora koji opisuje templare (da nije usputna napomena reda) ističe se Usama ibn-Munqidh, koji o redu govori u svojim memoarima. Opisuje kako je tokom boravka u Jeruzalemu uvijek posjetio džamiju Aqsa, koja je bila pod kontrolom templara (*al-dawiyyah*). Munqidh ih naziva prijateljima, koji bi se udaljili od manje džamije koja je bila pokraj Asqe (bila je preuređena u crkvu), tako da

¹² De Re Militari: The Founding of the Templars: 4. Otto, Bishop of Freising: 'Chronicon'.

¹³ De Re Militari: The Founding of the Templars: 5. The chronicle of Ernoul and Bernard the Treasurer.

bi on mogao obavljati svoju molitvu. Iskaz nadalje govori o ponašanju templara prema samome autoru, ali to je već van opsega ovoga poglavlja.¹⁴

Asasini su u svoje vrijeme bili misteriozna sekta i nisu bili istraživani kao vitezovi templarskog reda. Također, pretrpjeli su veliki udarac tokom mongolskog osvajanja kada su, sigurno, izgubili veliki dio vlastitih spisa. *Tarikh-i-Guzida* i-Qazwinija spominje sektu Ismailita i to u dva diskursa. Prvi diskurs je za Ismailite iz Egipta, Sirije i Magreba (ili Mogreba, op.a.), a drugi je za asasine ili Ismailite iz Alamuta.¹⁵ Nadalje, govori kako je bilo osam vladara perzijskih Ismailita koji su, kolektivno, vladali 171 godinu.¹⁶

Ata-Malik Juvaini, kroničar Mongola, govori o Nazirijima u svojem djelu *History of the World Conqueror*. Govori o frakciji Ismailita koje još naziva i Hereticima Iraka, Sirije, Qumisha i Khorasana. Oni su podupirali Nazirov imamat, nakon što je Nizar bio maknut s vlasti. Za Nizare se povezivao pojam hereze (*ilhad*) jer su odbacili Muhamedovo učenje i prihvatili neke zabranjene stvari. Nizar je, u međuvremenu otišao u Aleksandriju i tamo pronašao istomišljenike, ali je naposljetku uhvaćen, odveden u Kairo i tamo je ubijen sa svojom dvojicom sinova. Od toga trenutka, Nizariji su vjerovali da je jedan od Nazirovih sinova imao sina kojemu nitko nije dao zemlju, jer ga nisu prepoznali. Vladari Alamuta, po tome, vuku svoje podrijetlo od toga „izgubljenoga“ sina.¹⁷

Gledajući ostale primarne izvore, oni ne govore ništa detaljnije o samome nastanku sekte Nizarija, tj. asasina. Već spomenuti Benjamin iz Tudele spominje asasine tokom svojih putovanja i to kada je bio, po svojem opisu, „na dva dana od Jebilee, Ba'al Gada iz Svetog pisma podno planine Libanon“.¹⁸ Nadalje, u tom području živi narod koji se zove asasinima i koji ne vjeruju u načela Muhamedovog nauka, već osobe koju smatraju njemu sličnim, poput proroka Kharmatha. Njegovo sjedište je u gradu Al-Qadmusu (Kedemoth po Svetome pismu), u zemlji Sichon. Odanost asasina svojem vođi je tolika da su spremni umrijeti za njega i čak, na zapovijed, ubijati kraljeve. Opseg njihove zemlje je ravan jednom osmodnevnom putovanju. U ratu su sa kršćanima (još ih zovu Francima) i Grofovijom Tripoli, poznatoj još pod nazivom Tarablous el Sham.¹⁹

¹⁴ IBN MUNQIDH, 1929, 163-164.

¹⁵ QAZWINI, 1913, 122.

¹⁶ QAZWINI, 1913, 127.

¹⁷ JUVAINI, 1958, 662-663.

¹⁸ BENJAMIN OF TUDELA, 1840, 59.

¹⁹ BENJAMIN OF TUDELA, 1840, 59-60.

William iz Tira je, također, dao svoj iskaz u vezi sekte asasina. Govori kako u provinciji Tir, u Fenikiji, i u dijecezi Tortosi živi pleme ljudi koje posjeduje deset utvrdi s kojima su pripojena sela. Prema brojnosti, po glasinama, ih ima oko 60 tisuća, a moguće i više. Imaju običaj da izabiru vlastitog vođu, ne po nasljednom pravu, već po povlastici zasluga. Toga vođu, kada ga izaberu, zovu Starcem, prezirući neku dostojanstvenu titulu. Ni kršćani ni Saraceni ne znaju otkuda je došlo ime asasina. Otprilike 400 godina su se striktno držali saracenskih zakona i tradicija, tako da su svi ostali izgledali kao lažljivci.²⁰

Obje organizacije su nastale prema, generalno gledajući, vjerskome planu. Templari su nastali nakon osvajanja Jeruzalema i formiranja Jeruzalemskog kraljevstva. Samim osvajanjem nije bio riješen problem muslimana van granica kraljevstva. Brojni hodočasnici su se našli pod metom muslimanskih pljačkaša i drumskih razbojnika, a kršćanska vojska je bila ili previše rastegnuta da može kvalitetno braniti svoja cjelokupna područja ili se je bavila operacijama vezane za samo kraljevstvo, kao npr. čuvanje svetih mjesta (jedan od razloga za pokretanjem križarskog rata). Treba uzeti u obzir da je veliki broj križara gledao na osvajanje Jeruzalema kao na uspješno završenu misiju i kao znak za povratak u Europu, svojim domovima i obitelji. Unatoč tome, određeni broj vitezova (bilo je među njima, sigurno, i plemića), je uvidio da „besposličarenjem“ ne pridonose ni Bogu ni svojoj dužnosti ni kraljevstvu, a potreba za uzimanjem oružja u ruke je veća nego potreba za vjericima i molitvom. Stoga, ni ne čudi što su se odlučili na osnivanje duhovno-viteškog reda, gdje bi stali u obranu civila i hodočasnika. Također su spoznali da ipak osoba od vjere ne može voditi red kojima je interes sprječavanje pljačkaša, tj. njihovo ubijanje. Kao rješenje se ponudila opcija da među sobom izaberu jednoga, najčešće onoga najsposobnijeg, da ih vodi u borbu. Čast prvoga vođe, iliti velikog meštra templarskog reda je pripala Hughu de Payensu. Unatoč svojoj svjetovnoj misiji, nisu zaboravili na svoj prvotni poziv koji je bio u ime Boga. Stoga ni ne čudi događaj odlaska Hugh de Payensa k samome papi da prizna njegov templare kao službeni crkveni red, gdje su se obvezali na krepost, čistoću i pokornost. Templari su kasnije imali koristi od sklapanja sporazuma s papom, što će se pojasniti kasnije u radu. Uzevši sve u obzir, nastanak templara ima i političku i vjersku podlogu. Veliki broj kršćanskih izvora i manjak arapskih izvora je veoma vidljiv. Već je napomenuto kako su muslimani za sve križare koristili jedan izraz: Franci. Neki od razloga koji bi mogli objasniti ovu oscilaciju je ili muslimanska nezainteresiranost za pridavanje veće pažnje kršćanskim redovima ili su ti spomenuti redovi bili nedovoljno važni da bi privukli pozornost muslimana i njihovih

²⁰ WILLIAM OF TYRE, 1943, 391.

kroničara. Hamblin se detaljnije bavio pogledom muslimana prema kršćanskim vojnim redovima za vrijeme križarskih ratova. Prema njegovim istraživanjima, razdoblje između 1118. i 1156. godine je bilježilo malu ulogu vojnih, kršćanskih redova na području Svete Zemlje i da su zato prošli gotovo neopaženo od strane arapskih kroničara. Hamblin bilježi izvor Ibn al-Qalansija, *Povijest Damaska*, kao prvi preživjeli izvor spominjanja kršćanskih redova, koji se pokazao nedostupnim prilikom nastanka ovog rada. Preko Hamblina saznajemo da Qalansi spominje sudjelovanje templara i hospitalaca u bitci kod Banyasa 1157. godine.²¹ Ovi podaci idu u prilog razmišljanju da templarski redovi nisu igrali dovoljno veliku ulogu da bi privukli pozornost muslimana. Nadalje, Hamblin zaključuje da većina arapskih tekstova spominje redove kao franačke vojne jedinice koje sudjeluju u bitkama ili imaju vlasništvo nad utvrdama, bez pridavanja ikakve veće pozornosti.²² Točnost ove tvrdnje je vidljiva kod Gabrielija, gdje arapski autori spominju templare kao jedinice u kršćanskoj vojsci. Kao primjer autora, možemo navesti Ibn al-Athira²³ i Imad ad-Dina.²⁴ Drugi arapski izvor koji je spomenut u Hamblinovu radu je onaj od ibn Munqidha. Iako njegov opis nije naročito opsežan, on nam donosi arapski naziv za templare, *al-dawiyyah*. Također, interesantna je činjenica što, bez obzira na profesiju templara i njihovu očekivanu netrpeljivost prema nekršćanskom, tj. muslimanskom stanovništvu, je imao dopuštenje obavljati molitvu u al-Aqsi. Teško je izreći objektivno mišljenje o tome prakticiranju jer je vidljiv subjektivan stav autora prema templarima, koje naziva svojim prijateljima pa je teško zaključiti prema njegovom iskazu je li samo on imao tu privilegiju ili i ostalo muslimansko stanovništvo. Burgtorf koristi Munqidhov iskaz za odobravanje teze da je muslimanima bila dopuštena molitva u al-Aqsi.²⁵

Asasini, pak, nisu previše zastupljeni ni u arapskim ni europskim izvorima. Kao razlog se može navesti njihova tajanstvenost i izoliranost od centra događanja, izuzev manjih intervencija koje uključuju skrivena ubojstva. Njihova podloga nastanka je isto prožeta političkim i vjerskim elementima, što stvara jednu zajedničku točku prema templarima. Nažalost, njihova povijest je krvavija i dosta zamršena jer su Mongoli bili zaslužni za uništenje velikog broja njihovih spisa.²⁶ Ono što je poznato i što možemo izvući je da su asasini dio sekte ismailita. Ismailiti su ogranak glavne, šijitske struje u muslimanskome

²¹ HAMBLIN, 2001, 101.

²² Ibid.

²³ IBN AL-ATHIR, 2010, 69, 71, 72.

²⁴ IMAD AD-DIN, 2010, 78, 82.

²⁵ BURGTORF, 2008, 32.

²⁶ JUVAINI, 1958, 666.

društvu (muslimansko se društvo dijeli na dvije glavne struje: sunite i šijite, op.a.).²⁷ Preko Juvainija saznajemo da su asasini frakcija ismailita koji su podržavali princa Nizara, čak i nakon njegove smrti, čime se i nazivaju nizari ismailitima. Nazivani su hereticima jer su odbacili Muhamedov nauk. Ono što je vrijedno zamijetiti, a to prenose Juvaini, i-Qazwini i William iz Tira, je činjenica da su postojale dvije grupacije unutar nizari ismailita. Jedna sa sjedištem u Alamutu, a druga sa sjedištem u Siriji. Za perzijske ismailite saznajemo da su imali 8 vladara, a za sirijske ismailite da su imali deset naselja, oko 60 000 pripadnika i da im se vođa zvao Starac, tj. Mudrac s planine. Već ovdje se spominje velika odanost svojem vođi jer su asasini bili i spremni umrijeti za njega. Ovdje se može povući paralela sa templarima, ali ne na istoj razini. Templari su svoju odanost imali najprije pred Bogom, a tek onda pred velikim mešтром i/ili ostalom svjetovnom vlašću, a asasini su najviše vjerovali svojem Mudracu s planine (kod sirijskih asasina) ili vođi perzijskih asasina.

2.2 Organizacijska struktura templara i asasina

Templarska struktura je bila promjenjivog karaktera, što dokazuje njen Pravilnik koji se stalno proširivao preko 150 godina i, zbog tog razloga, nije homogeno djelo samo jednog autora. Njegovi tekstovi su pisani jedan za drugim, bez prethodne revizije, što dovodi do brojnih ponavljanja nekih dijelova. Za potrebe templarske strukture, bitni su originalan ili prvotni pravilnik i hijerarhijski statuti.²⁸ Kada govorimo o strukturi templarskog reda, na prvome mjestu stoji veliki meštar. Njega biraju vitezovi koji su članovi reda i to biraju onoga najsposobnijeg među sobom. Prema pravilniku, on odlučuje sa ostalim vitezovima je li je netko kvalificiran za pristup redu i sudjeluje u odluci prihvatanja izopćenih vitezova u red.²⁹ Templarski vitezovi, tj. braća, morali su nositi jednobojni habit bijele, crne ili smeđe boje, a po ljeti ili zimi su imali mogućnost da nose bijeli plašt. Bijeli habit je služio kao sredstvo raspoznavanja, kojime se ukazuje na čistoću i nevinost. Odjeća je trebala biti bez ukrasa, tj. bez ičega što bi izazvalo osjećaj ponosa, kao ni komad životinjske kože, osim janjeće ili ovčje vune. O odjeći vitezova se brinuo draper (suknar, op.a.) ili bilo tko, tko obavlja njegovu funkciju. *Retrais* za drapera otkriva kako su oni po važnosti iznad ostale, tj. obične braće.³⁰ Oni koji su dobili novu odjeću, morali su svoju staru odjeću dati štitonošama i kaštelanima, ali

²⁷ SHAHRASTANI, 2009, 165.

²⁸ UPTON-WARD, 1992, 11.

²⁹ UPTON-WARD, 1992, 22.

³⁰ UPTON-WARD, 1992, 51.

i siromašnima.³¹ Bijeli habit nije prisutan od samoga početka reda, već prema Williamu iz Tira, prvih 9 godina svojeg postojanja, templari su nosili sekularnu odjeću, odjeću normalnog puka.³² Nadalje, spominju kapelani³³ i pisari, u kontekstu konzumiranja mesa, kojega su smjeli zajedno s ostalim vitezovima konzumirati svake nedjelje i to u dva obroka, što je bilo više od ostalih članova reda.³⁴

Veliki meštar može odabrati nekolicinu braće koje osobno poznaje i koji će sjediti u savjetu (vijeću) i davati mudre i djelotvorne savjete. Ponekad kod važnih pitanja, savjet bi okupio cijeli red i pitao ih za njihovo mišljenje i onda bi se provela odluka koju bi veliki meštar prihvatio.³⁵ Pravilnik navodi i titulu zapovjednika ili komandanta (moguće ili jedne od provincija ili brojnih postaja, utvrda, templarskih kuća, itd.).³⁶ Štitonoše su služili kao ispomoć braći i svaki brat je mogao imati po jednog štitonošu, kojega je mogao fizički kazniti ako ovaj počini grijeh.³⁷ Već smo spomenuli kako su braća smjela nositi bijele plašteve po zimi i ljeti. Štitonoše i kaštelani su bili izuzeti iz toga pravila jer su templari imali loša iskustva zbog pojave lažne braće koji su, zbog odjeće, tvrdili da su bili dio reda i svojim djelima nanijeli veliku štetu samome bratstvu. Stoga, štitonoše i kaštelani nose crnu robu ili ono što je dostupno u provinciji gdje djeluju.³⁸

Hijerarhijski statuti započinju sa zakonima i pravilima pojedinih rangova, od velikog meštra na niže i u njima se javlja još rangova samoga reda i oni se zovu *retraisi*, gdje se spominju i ostale titule templarskog reda. Tako se spominje titula zapovjednika jeruzalemskog kraljevstva.³⁹ Ona ukazuje da su zapravo templari imali veliku ulogu u gradu Jeruzalemu ako je na čelu tako jedne bitne pozicije (neke od dužnosti sigurno obuhvaćaju zaštitu i opskrbu kraljevstva i sl.) netko iz njihova reda. Bitna figura kraj velikog meštra je i maršal, koji je morao zbrinuti konje koji su dovezeni prekomorskim putovima i brinuo je o njima sve dok Veliki meštar ne odluči koja će im biti namjena.⁴⁰ Veliki meštar, također, ne može bez suglasnosti reda postaviti zapovjednike po templarskim kućama u kraljevstvu. To uključuje ljude poput senešala, maršala, zapovjednika jeruzalemskog kraljevstva, zapovjednika grada Jeruzalema, zapovjednika grada Akre, drapera, zapovjednike zemalja

³¹ UPTON-WARD, 1992, 24.

³² WILLIAM OF TYRE, 1943, 525.

³³ Njihova najveća uloga je bilo buđenje Braće za jutarnje službe i prve molitve koje počinju u 6 sati ujutro.

³⁴ UPTON-WARD, 1992, 26.

³⁵ UPTON-WARD, 1992, 28.

³⁶ UPTON-WARD, 1992, 30.

³⁷ UPTON-WARD, 1992, 32.

³⁸ UPTON-WARD, 1992, 35-36.

³⁹ UPTON-WARD, 1992, 40.

⁴⁰ Ibid.

Tripolija i Antiohije, ali i Francuske, Engleske, Poitiersa, Aragona, Portugala, Apulije i Mađarske.⁴¹ Ovaj *retrais* otkriva da je bilo nekoliko različitih rangova ili funkcija u zapovjednom lancu templarskog reda. Burgtorf dodatno pojašnjava već spomenutu titulu maršala. Uloga maršala je bila upravljanje nad brojnim podružnicama nakon smrti velikog meštra sve dok nije izabran novi meštar i imali su zaduženje odabira braće koji bi se poslali u određenu podružnicu.⁴² Prilikom odsutnosti velikog meštra, senešala ili nekog drugog na mjestu velikog meštra, maršal preuzima upravu nad templarskom podružnicom u Jeruzalemu.⁴³ Maršali, također, imaju pravo, po potrebi i sukladno sa savjetovanjem, postaviti podmaršala i barjaktara.⁴⁴ Prema Burgtorfu, dužnosti podmaršala su bile vezane za skladištenje, održavanje i redistribuciju manjih komada opreme, poput kaciga i sedla. Također je pod svojim zapovjedništvom imao svu služeću braću u maršalstvu.⁴⁵ Senešal je originalno bio druga osoba u zapovjednom lancu, odmah nakon velikog meštra.⁴⁶ Kao druga osoba u redu, senešal je morao biti, tzv., „produžena ruka“ velikog meštra i preuzeo bi upravljanje središnjeg odjela sve dok nije izabran novi veliki meštar. *Retraisi* za senešala govore kako mora tokom putovanja biti svugdje prisutan gdje nije, a treba biti, veliki meštar. Tada obično sve što bi palo pod kontrolu velikog meštra, poput zemlje, kuća i hrane, prebacuje se na senešala.⁴⁷ Ovo dokazuje razmišljanje da je senešal bio zamjenik velikog meštra i to je, zasigurno, bio jedan od njemu najbližih suradnika. Maršali, koji su bili zapovjednici podružnica u drugim zemljama i u Svetoj Zemlji, su preuzeli nad njima kontrolu sve dok nije izabran novi veliki meštar. Na prvi pogled izgleda da je podređenost svih zapovjednika velikom meštru prikaz oštre centralizacije, ali dobro posložene na način dok umre veliki meštar, na njegovo mjesto uskače senešal, a rad provincije preuzima njen zapovjednik, koji bi više-manje radio posao koji je obavljao i pod upravom velikog meštra. Nadalje, naredni *retraisi* spominju i titulu posjetitelja⁴⁸ kojega postavlja generalni kapitul⁴⁹. Prema *retraisima*, imao bi pod svojim nadzorom pečat reda i riznicu i imao je ovlasti zapovjedništva nad braćom reda.⁵⁰ Prema Burgtorfu koji dodatno pojašnjava titulu, posjetitelji su pomagali jačanju centralizacije jer su to bili izaslanici koji bi obavljali posebne poslove

⁴¹ UPTON-WARD, 1992, 41.

⁴² BURGTORF, 2008, 60, 157.

⁴³ UPTON-WARD, 1992, 46.

⁴⁴ UPTON-WARD, 1992, 46.

⁴⁵ BURGTORF, 2008, 298.

⁴⁶ BURGTORF, 2008, 4.

⁴⁷ UPTON-WARD, 1992, 44.

⁴⁸ UPTON-WARD, 1992, 41.

⁴⁹ Posebno vijeće Braće i službenika jedne od templarskih provincija, a mogli su biti prisutni i predstavnici drugih provincija.

⁵⁰ Ibid.

van Svete Zemlje za potrebe središnjeg odjela reda, za koje se ustalilo da je u gradu Jeruzalemu.⁵¹ Posjetitelji su, prema tome, imali ulogu ambasadora jer su nosili pečat reda i dio riznice za moguća financijska izdavanja ili za prikupljanje donacija za koje nisu htjeli da putuju bez njihovog nadzora do Jeruzalema. Titula rizničara je također spomenuta pod kontekstom dužnosti velikog meštra. Veliki meštar nije mogao, tokom puta u Antiohiju ili Tripoli, uzeti novčana sredstva bez dopuštenja zapovjednika jeruzalemskog kraljevstva, koji nosi i titulu rizničara za cijeli konvent. Također, on čuva ključeve riznice.⁵²

Asasini su pak, kako je već rečeno, bili misteriozna grupacija koja nije imala ni sredstva ni organiziranost poput templara. Templari su se najviše sastojali od vitezova, ljudi koji su u vrlo kratkome roku mogli uzeti oružje i poći u ratne sukobe. Asasini nisu bili u istoj poziciji. Oni su najprije bili sekta koja je proizašla iz šijitskog ismailizma. Već znamo, prema Williamu iz Tira, da su brojali oko 60 000 ljudi. Zasigurno, veći dio tih ljudi su činili žene, djeca i starci. Stoga ni ne čude njihove metode eliminacije protivnika. Asasini su, kao i svaka sekta, imali svojega vođu kojemu su svi ostali bili podređeni i čije su zapovijedi slušali i izvršavali. Kod asasina se ističu dva velika lidera sekte: Hassan-i-Sabbah, osnivač asasina, i Rashid ad-Din Sinan, lider sirijskih asasina.

Hassan-i-Sabbah se spominje u *Tarikh-i-Guzidi* i-Qazwinia, gdje je ukratko opisan njegov život i uspon do osnivača asasina. Na početku je bio šijit, član Sekte dvanaestorice, i viši dvorski službenik sultana Seldžuka Alpa Arslana. Kasnije se preobratio na Sektu sedmorice ili Ismailizam. Napušta dvor nakon svađe sa Nizamom al-Mulkom. Vraća se u Ray, svoje rodno mjesto, i potom putuje za Siriju da širi propagandu Nizara. U strahu od al-Mulikove osvete, neko vrijeme se skriva u kući aristokrate („Ra'is“) Abu'l-Fazl Lunbania. Tada je Hassan-i-Sabbah rekao kako bi „uz dva prisna prijatelja, srušio ovo carstvo“. ⁵³ Šireći svoju doktrinu, 1090. godine (A.H. 483) odlazi u pokrajinu Qazwin i osvaja utvrdu Alamut. Ime znači „Orlovo gnijezdo“ (Aluh-amut).⁵⁴ O Hassan-i-Sabbahovom životu se još zna da je živio asketski i da tokom 35 godina svoje vladavine na njegovom području nije bilo dopuštena proizvodnja i konzumacija vina. Dao je ubiti dvojicu svojih sinova, jednog za konzumaciju vina, a drugog za preljub. U njegovo vrijeme je također počela praksa slanja

⁵¹ BURGTORF, 2008, 55-56.

⁵² UPTON-WARD, 1992, 41-42.

⁵³ QAZWINI, 1913, 127.

⁵⁴ QAZWINI, 1913, 127-128.

žena i djece na sigurnija mjesta ako dođe do napada. Naslijedio ga je Kiya Buzurg-umid od Rudbara.⁵⁵

Malouf je svoje navode o Hassan-i-Sabbahu bazirao prema Hodgsonu, koji je svoj iskaz bazirao prema nekoliko izvora. Ti izvori uključuju prijevod al-Shahrastanijevih izvadaka Hasanovih memoara, iskaz Ata-Malika Juvainija i Rashid ad-Dina.⁵⁶ Zbog nedostupnosti ad-Dinovog izvora, fokus će biti na iskazima al-Shahrastanija i Juvainija. Al-Shahrastani je u svojem djelu *Kitab al-Milal wa 'l-Nihal (The Book of Sects and Creeds)* opisao religije, ali i filozofije svojega vremena, što uključuje i Ismailite i Hasan-i-Sabbaha. Iz njegovog iskaza saznajemo kako je godine A.H. 483 osvojio utvrdu Alamut, u mjesecu ša'ban⁵⁷, gdje je naučio kako širiti svoj nauk. Al-Shahrastani potom napominje kako Hassan nije htio da običan puk analizira njegov nauk. Također, nije dao dopuštenje naprednijem dijelu puka da uče antička djela, osim ako su poznavali prirodu tih knjiga i mogli spoznati autoritet njihovih autora u svojim respektivnim granama znanosti.⁵⁸

Ata-Malik Juvaini je isto pisao o Hassan-i-Sabbahu. Govori kako je nakon osvajanja Alamuta, imao zaduženje da prouči što se nalazi u riznici i što je bilo sakupljeno u knjižnici. Tada je naišao na knjigu koja je sadržavala život i pustolovine Hassan-i-Sabbaha, koju zovu *Sar-Guzasht-i-Sayyidna*. Govori se o njegovim precima i kako su neki od njegovih sljedbenika napravili genealogiju njegove obitelji, koju je ovaj dao baciti u more. Potom, Hassan govori kako je bio član šijitske Dvanaestorice, kako je bio na dvoru sultana i kako je morao pobjeći od Nizama al-Mulika. Nakon što se utaborio u Alamutu, počeo je širiti svoj nauk.⁵⁹ Hassan je potom uložio trud u osvajanje utvrda u okolini Alamuta, gdje je ušao u sukob sa drugim vladarima, poput sultana Malika-Shaha.⁶⁰ U međuvremenu je bio orkestrator atentata na Nizama al-Mulika, što je opisano kao prvo organizirano ubojstvo od njegove strane.⁶¹

Sirijski asasini su imali isti sistem upravljanja kao i oni u Perziji, ali su bili više uključeni u sam tijek križarskih ratova gdje su mogli vršiti svoj „zanat“. Nisu napadali samo kršćane, već i muslimanske vođe. Ono što je Hassan-i-Sabbah bio za perzijske asasine, to je za sirijske asasine Rashid ad-Din Sinan, poznatiji i kao Mudrac s planine. Najbolji iskaz o

⁵⁵ QAZWINI, 1913, 128.

⁵⁶ HODGSON, 1955, 43.

⁵⁷ Osmi mjesec islamskog kalendara.

⁵⁸ SHASHRASTANI, 2009, 168, 170.

⁵⁹ JUVAINI, 1958, 666-71.

⁶⁰ JUVAINI, 1958, 673-674.

⁶¹ JUVAINI, 1958, 677.

Rashid ad-Din Sinanu nam nudi njegova biografija koju je napisao Kamal al-Din i prenio ju je Lewis. Sinan je opisan kao „čelo nizarijske misije i gospodar ismailitskih utvrda“.⁶² Na putu do tih utvrda je stigao do grada Aleppa. Ostatak ismailitske sekte ga je pratio, prema opisu Kamal al-Dina, „kao nikoga do sada“.⁶³ Prema biografiji, Sinan, vođa nizarija u Siriji, je umro 1193. godine u utvrdi Kahf. Također, preko jedne anonimne osobe koja je živjela u doba Siniana, Kamal al-Din bilježi da je Sinan bio učitelj koji je podučavao dječake i da je rodom iz Basre.⁶⁴ Kamal al-Din dalje govori kako je isprva služio ismailitskim vođama u Alamutu i da je u Siriji vladao tridesetak godina. Bio je u lošim odnosima s perzijskim asasinima jer su vođe Alamuta slali izaslanike da ubiju Sinana, zbog straha od moguće Sinanove pobune i uzurpacije samog vrha asasina. Dio tih izaslanika je Sinan uspio nagovoriti na odustajanje izvršenja naredbe.⁶⁵

O Mudracu s planine postoji više izvora, kršćanskih i arapskih, zato jer je ostavio utjecaj na križarske ratove. Već ga spominje William iz Tira, koji govori koji, tokom opisa sekte, govori kako asasini svojega vođu zovu Starac⁶⁶ i pokazuje svoje nezadovoljstvo jer se nisu mogli sjetiti plemenitije i svečanije titule.

Od ostalih kroničara, John de Joinville u svojim Memoarima Luja IX. govori kako su kralja Luja IX. tokom boravka u Akri posjetili ambasadori princa Beduina, Mudraca s planine. Tokom razgovora, kralj je ukazao na to da nikada nije upoznao njihovog gospodara, princa s planine, ali je čuo dosta o njemu. Ambasadori asasina pokazuju iznenađenost kako kralj nije poslao svoje ljude da ostvare prijateljske odnose, kao njemački car, mađarski kralj i babilonski sultan, jer znaju da ne bi dugo opstali na vlasti.⁶⁷

Mudraca s planine opisuje i Marko Polo tokom svojega puta u Mongoliju. Polo govori kako se je rezidencija Mudraca s planine nalazila u području koje nosi ime Mulehet, a na jeziku Saracena znači mjesto heretika. Narod se, po tome, naziva Mulehetima, što znači one koji slijede heretične nauke. Sam Mudrac s planine se zvao Aloadin i slijedio je muhamedizam, tj. Islam. Polo potom opisuje samu lokaciju gdje je živio Mudrac s planine. Govori i kako bi Mudrac s planine imao pod sobom dvojicu izaslanika. Jedan bi bio u Damasku, a drugi u Kurdistanu. Oni bi imali plan treninga za mlade pripadnike sekte koji su

⁶² LEWIS, 1966, 229.

⁶³ Ibid.

⁶⁴ LEWIS, 1966, 230.

⁶⁵ LEWIS, 1966, 231.

⁶⁶ Kontekst izraza „Old man of the mountain“ može značiti i Starac s planine, ali i Mudrac s planine zato jer je starješina Asasina najčešće bio osoba velike mudrosti, poput starješine perzijskih Asasina, Hassan-i-Saabaha.

⁶⁷ JOHN DE JOINVILLE, 1848, 470.

pokazali talent za blisku borbu. Marko Polo opisuje i propast asasina jer su živjeli na području koje je pripadalo Alauu, bratu Velikog kana Mangua. Alau je saznao za užasne običaje koje je provodio Mudrac s planine i odlučio ih je ukloniti. Godine 1252. je poslao jednu od svojih vojski da zarobi Mudraca s planine. Tri godine je trajala opsada, do 1255. godine, kada su se asasini predali jer im je ponestalo hrane i ostalih potrepština. Mudrac s planine je ubijen, ostale utvrde su mu razrušene i njegov čuveni vrt je uništen. Taj događaj je označio prestanak postojanja novih Mudraca s planine.⁶⁸

Iako su asasini, tj. nizari ismailiti funkcionirali poput sekte, vrhovni vođa nije bio jedina funkcija u sektu. Ata-Malik Juvaini se u svojem djelu osvrće na još nekoliko funkcija koje povezuje sa sektom Hassana-i-Sabbaha. Spominje titulu asasina (*kard-zan*), *da'ia* i *rafiqa*.⁶⁹ Za titulu asasina se koristi i izraz *fida'i* koji se javlja u izgubljenom izvoru kroničara Ernoula od kojeg su sačuvane samo kopije. Na kopije izvora se referiraju, i daju opis, Runciman⁷⁰ i Burman⁷¹. U tome izvoru spominje se demonstracija potpune vjernosti *fida'ia* svojemu gospodaru, tj. Mudracu s planine. *Da'i* su imali ulogu misionara, tj. onih koji šire propagandu asasina, što saznajemo preko Juvainovog iskaza, gdje Hassan-i-Sabbah šalje nekoliko svojih *da'ia* u Alamut s ciljem da preobrate dio stanovništva na Hassanov nauk, što se i dogodilo.⁷² Ostali primarni izvori ne donose više novih informacija pa se stoga moramo osvrnuti na druge autore. Burman prenosi kako postoje tri tipa *da'ia*. Prvi *da'i* ili glavni *da'i* je poznat i kao Shayku'l-Jabal, što se može prevesti kao „planinski vođa“. Obični iliti normalni *da'i* su bili zaduženi za širenje propagande i nauka i pridobivanje novih „članova“, tj. preobraćenika, što već saznajemo preko Juvainija. Gledajući po brojnosti, većina Ismailita je ipak bila prisutna u stepenu *fida'i*, koji je već objašnjen. Sam izraz bi se mogao prevesti kao „anđeo uništenja“. Oni su bili pravi ubojice, tj. „asasini“ o kojima su govorili izvori onoga vremena.⁷³ Hodgson je opisao stepen *rafiqa* kao „drug“ i njima je pripadao veliki broj nizarija.⁷⁴ Izraz „planinski vođa“ je zasigurno utjecao kod zapadnjačkih autora na izraz Mudrac s planine. Preko Burmanovih pojašnjenja, možemo potvrditi da su *fida'i* bili sami izvršitelji ubojstva, koji su bili u većini po pitanju brojnosti, ali na nižim granama hijerarhijske strukture jer su *da'ii* bili na stupnju iznad njih. Burman spominje i čin *lasiqa*. Za njih govori kako su dali zakletvu vjernosti samome imamu, tj., u slučaju nizarija, vođi

⁶⁸ POLO, 2002, 53, 55.

⁶⁹ JUVAINI, 1958, 639.

⁷⁰ RUNCIMAN, 1954, 481.

⁷¹ BURMAN, 1988, 142.

⁷² JUVAINI, 1958, 669-670.

⁷³ BURMAN, 1988, 61.

⁷⁴ HODGSON, 1955, 82.

asasina.⁷⁵ Ono što možemo zaključiti iz ovoga jest da su *da'ii* imali veći utjecaj zbog svoje misije širenje propagande, što najčešće podrazumijeva razumijevanje nauka svoje sekte i, možda, poznavanje i tajnih znanja za koje je možda, osim samog imama, znao samo manji broj ljudi. Stepeni *fida'ia*, *rafiqa* i *lasiqa* su morali biti niže rangirani jer je njima pripadao veći dio stanovništva. Još dok se uzme u obzir da se nauka ismailita razlikuje s prolazom razdoblja i da svaki njihov imam subjektivno tumači svoju doktrinu⁷⁶, razumljivo je da vođe asasina nisu htjele da su svinjihovi sljedbenici u potpunosti upoznati sa tajnama i naukom vlastite sekte. Zbog toga razloga teško je i proučavati hijerarhijske jedinice ismailita jer ona, zbog subjektivnog tumačenja, nije bila univerzalna za sve sekte.

Ako ovo usporedimo s templarima, vidimo veliko razilaženje jer su templari slijedili nauku Katoličke Crkve koja kao izvor svoje vjere i nauka koristi jedan izvor, koji je nepromjenjiv, a to je Biblija, koju je u srednjem vijeku tumačila samo Crkva. Tamo se točno znalo da je Bog onaj koji je na samome vrhu ljestvice, a tek onda papa i veliki meštar. Temelje je postavio Bernard iz Clairvauxa sa svojim djelom *U čast novoga viteštva*. Iako samo djelo nema previše poveznica s hijerarhijom templarskog reda, ono je ipak bilo djelo od kojega je sve počelo. Bernard postavlja temelje viteškog reda, gdje je povezana duhovnost s vojnim, tj. ratničkim elementima, gdje se veliča uzimanje oružja u ime Boga i Krista, gdje nije grijeh počinuti ubojstvo.⁷⁷ Utjecaj je vidljiv po njihovoj hijerarhiji gdje braća moraju prakticirati celibat, pokornost i siromaštvo, što su glavne odrednice brojnih samostana i crkvenih redova. Ne treba zaboraviti i na prednosti od pape koja je došla u obliku bula. Kao primjer, bula pape Inocenta II. iz 1139. godine, *Omne Datum Optimum*, koja je službeno potvrdila pravilnik reda i stavila templare pod papinsku zaštitu. Također, red je izuzet davanja danaka i plaćanja poreza i red ima pravo na sav osvojeni plijen od muslimana.⁷⁸ Templari su, zahvaljujući svojoj povezanosti s Crkvom, dobili brojne privilegije i prava, poput papinske zaštite koja znači da ne moraju odgovarati pred svjetovnim sudovima za kršenje svjetovnih zakona zbog svoje službi Bogu i Kristu. Asasini nisu imali tolike prednosti od svojeg tumačenja vjere jer su poznati kao heretici koji odbacuju Muhamedov nauku. Oni nisu bili organizacija koja je pod zaštitom crkvene vlasti i imala brojne privilegije van Crkve. Stoga ni ne čudi što su se asasini sakrivali po izoliranim utvrdama ili nedostupnim lokacijama. Preko izvora vidimo da je velika važnost pridana vođama asasina, Hassan-i-Sabbahu i Rashid ad-

⁷⁵ BURMAN, 1988, 58.

⁷⁶ SHASHRASTANI, 2009, 165.

⁷⁷ Templiers.org: In Praise of the New Knighthood - Liber ad milites Templi : De laude novae militae

⁷⁸ Knights Templar Vault: Omne Datum Optimum – Papal Bull of privileges to the Knights Templar (with translation)

Din Sinanu. Razlog je upravo iz same prirode ismailita i temeljnog funkcioniranja bilo koje sekte. U sektama je najbitniji vođa koji kontrolira svaki aspekt funkcioniranja svojega društva. Još je veći naglasak na ismailitima kod kojih svaka sekta, tj. ogranak ima vlastito tumačenje ismailitskog učenja. Također, u njihovim redovima nije bilo samo ratno sposobnih ljudi, već i žene i djeca, što dodatno potvrđuje izoliranost. Brojnost im također nije igrala veliku ulogu jer ih zbog odbijanja Muhamedova nauka nisu voljeli ni suniti ni drugi šijiti. Hassan-i-Sabbah je uvidio prednosti ubojstava iz zaszede i, nakon osvajanja Alamuta, uložio je napor u obuku svojih *fida'ia*, od kojih je želio stvoriti uvježbanu i vrlo poslušnu silu, što se, kako smo vidjeli preko izvora, i ostvarilo. Ovdje se može povući paralela s templarima koji su sloveli kao uvježbana jedinica svojeg vremena jer su kao glavni zadatak imali zaustavljanje bilo kakve muslimanske opasnosti, što zahtijeva visoki stupanj fizičke, ali i psihičke spremne. Većina templarske braće su bili plemići i ljudi koji su prošli kroz ratove i imali su iskustva u borbi ili su već prošli neki oblik obuke u Europi ili prilikom dolaska u Svetu Zemlju.

Uočljiv je i manjak izvora kod Rashid ad-Din Sinana, za razliku od Hassan-i-Sabbaha. Iako smo upoznati sa detaljem da je Sinan bio Mudrac s planine, a pojam Mudrac s planine se spominje u izvorima, treba uzeti u obzir da nakon Sinanove smrti i ostali vladari asasina su nazivani tom titulom, kao i vođe perzijskih asasina, kako saznajemo preko Marka Pola. Kršćanski izvori, ali i arapski izvori, najčešće spominju samo titulu, a ne i ime onoga koji drži tu titulu. Lewis, koji nam i prenosi Sinanovu biografiju u autorstvu Kamala al-Dina, govori kako i kršćanski i muslimanski izvori imaju naviku tumačiti ubojstva od strane asasina ili samo davati neke općenite poglede na samu sektu.⁷⁹ Stoga je veliki fokus na biografiji Sinana koju donosi Kamal al-Din. Preko njegove biografije možemo saznati da su perzijski asasini poslali Sinana u Siriju da tamo oformi sirijsku podružnicu, ali je negdje tokom njegove vladavine došlo do razilaženja sa centrom u Alamatu jer su nekoliko puta (neuspješno) pokušali izvesti atentat na njega. Sinan je ipak uspio ostaviti veliki utjecaj u Siriji i čak nakon njegove smrti, asasini su ostali misteriozna grupacija koja je imala veliki utjecaj na Svetu Zemlju, gdje održavanje neprijateljskih odnosa nije imalo pozitivne posljedice. Ovdje također možemo povući paralelu sa templarima, u kontekstu da su i oni krenuli „od malih nogu“. Započeli su kao siromašni red, koji je sve više porastao na moći, pogotovo nakon priznanja kao službeni crkveni red. Promjenu donosi već spomenuti Bernard iz Clairvauxa koji je templarima dao neku višu misiju od običnih vojnika. Postali su red pravih vitezova koji su bili svjesni svoje uzvišene zadaće, pokornosti i odanosti Bogu i velikome meštru, ali i hrabri u

⁷⁹ LEWIS, 1966, 225.

svojoj zadaći. Ovo sve je vrijedilo i za asasine koji su bili poslušni svojem vođi da bi za njega pošli u smrt, obučeni za obavljanje svoje zadaće i veoma disciplinirani, gdje su morali pokazati veliku hrabrost.

2.3 Utvrde templara i sirijskih asasina

Templari su tokom boravka u Svetoj Zemlji imali u svojem vlasništvu nekoliko utvrda, što u Svetoj Zemlji, što van nje. Već smo upoznati sa glavnom zadaćom templara, a to je čuvanje prometnih putova i hodočasnika od muslimana, a najveća opasnost je prijetila na rubnim područjima gdje je bila slaba kontrola i utjecaj križarske vlasti. Nicholson to potvrđuje, istaknuvši kako bi templari na tim rubnim područjima dobili za pravo da postave vlastiti garnizon u postojeće utvrde. Za to daje primjere utvrđi na Iberskom poluotoku (Gardeny, Miravet, Monzón) i na području Outremera⁸⁰ (Baghras, koji je smješten sjeverno od Antiohije, i Safed u Galileji). Gradili su i vlastite utvrde, poput 'Atlita (novi izraz za Castle Pilgrim) južno od Haife u Jeruzalemskom kraljevstvu.⁸¹ Nadalje, Nicholson govori kako bi te utvrde obuhvatile stanove za braću i kapelu za nesmetano obavljanje religijskih dužnosti unutar reda, ali bi sigurno sadržavale i vojne zgrade poput skladišta oružja i radionice. Utvrde su morale sadržavati i sobe za plaćenike i vojnike koji su surađivali s templarima, ali nisu bili dio njihovog reda.⁸² Da bi ovakvo nešto moglo funkcionirati, zgrade i prostor za templare su trebali biti odvojeni od ostatka tako da bi mogli nesmetano obavljati svoje religijske funkcije. Nicholson to potvrđuje i govori kako je tip utvrda iz 12. stoljeća bio idealan za templare jer bi njihove religiozne zgrade bile smještene u središtu dijelu utvrde, a ostali dio garnizona bi bio razmješten po vanjskim rubovima utvrde.⁸³

Struktura garnizona je više-manje nepoznata jer nisu sačuvani detaljni iskazi, ali Nicholson navodi opis jednog pobornika templara koji se može datirati u razdoblje 1260-ih. Govori o templarskoj obnovi utvrde Safed. Iskaz govori kako je u vrijeme mira garnizon brojao 1700 ljudi, a tokom ratnog stanja čak i do 2000 ljudi. Tokom razdoblja mira, za funkcioniranje utvrde na dnevnoj bazi bilo je potrebno 50 vitezova, 30 kaštelana s konjima i oružjem i 50 turkopola s konjima i oružjem. Garnizon bi brojao i 300 samostreličara, 820 ljudi

⁸⁰ Riječ francuskog podrijetla, znači „preko mora“. Obuhvaća područje križarskih zemalja koje su nastale nakon 1. križarskog rata.

⁸¹ NICHOLSON, 2004, 32.

⁸² Ibid.

⁸³ Ibid.

koji bi obavljali svakodnevne poslove, uz ostale dužnosti, i 400 robova.⁸⁴ Ovo nas dovodi i do obrane samih utvrda koje su se znale naći pod opsadom muslimana. Saladinov sekretar, 'Imad al-Din, je opisao templarske utvrde kao neprobojne, tj. neosvojive, i kao jazbinu divljih životinja.⁸⁵ Unatoč takvome zavidnom opisu, Saladin je uspio osvojiti skoro sve templarske utvrde u Jeruzalemskom kraljevstvu i to jedino nakon dugotrajne opsade. Jedino nije uspio osvojiti templarski toranj Tortosu tokom pohoda 1188. godine. Već spomenuta utvrda Darbask se predala tek nakon opsade koja je trajala 11 dana, tek kada su Saladinove jedinice uspjele probiti jedan od tornjeva na vanjskome dijelu utvrde. Baghras se predao tek nakon dugotrajnog bombardiranja. Kod slučaja Baghrasa, 'Imad al-Din je bio zadivljen što su se templari uopće predali, ali je zaključio da je Saladinova ponuda (dopuštenje da templari napuste Antiohiju u miru) bila jak motiv za predaju. Ista situacija se dogodila 1266. godine kada je egipatski sultan Baibars nagovorio templarski garnizon utvrde Safed na predaju pod istim uvjetima kao i Saladin. Samo, nakon predaje, Baibars je dao pogubiti sve templare.⁸⁶

William iz Tira navodi jedan sučaj predaje koji se desio u vrijeme smrti Williama I., kralja Sicilije i sin kralja Rogera.⁸⁷ Dogodila se opsada utvrde koja je dana na povjerenje templarima. Prostirala se prekoputa Jordana, na granici s Arabijom i William iz Tira ju je opisao kao „neprobojnu špilju“. Templari su je nakon kraće opsade predali muslimanskom zapovjedniku Shirkuhu. Kralj Roger je već bio na putu sa skupinom vitezova da pritekne u pomoć templarima, ali je tokom boravka u kampu na samoj obali Jordana saznao da se utvrda već predala. Kralj, obuzet mržnjom i razočaranošću, optužio je 12 templara odgovornima za predaju utvrde, tj. za izdaju i osudio ih na smrt vješanjem.⁸⁸ Vidljivo je da je pokušaj predaje utvrde bio smatran izdajom za što je kazna bila smrt, ali to je za sada jedina takva instanca i nije potvrđeno da su sami križarski vođe obavezno kažnjavali templare za predaju. Sultan Bairbas je 1268., nakon osvajanja Antiohije, izvršio opsadu utvrde Baghras. Ovaj put su se templari odlučili odmah predati jer su znali što se dogodili kod Safeda, ali s planom odlaska do susjedne utvrde Roche Guillame i da ju poprave. Također su dogovorili da će prije odlaska uništiti sve što mogu, ali im to nije uspjelo poći za rukom. Kasnije su zapovjednici Baghrasa bili pozvani pred velikog meštra jer su se povukli prije službene zapovjedi, ali ipak nisu bili

⁸⁴ NICHOLSON, 2004, 32, 41.

⁸⁵ NICHOLSON, 2004, 52.

⁸⁶ Ibid.

⁸⁷ U napomeni Williamovog opisa stoji kako je William I. umro 1166. godine i da ga je naslijedio maloljetni sin, William II, u dobi od 13 godina.

⁸⁸ WILLIAM OF TYRE, 1943, 312.

izbačeni iz reda, već ima je zabranjeno nošenje habita na godinu i jedan dan.⁸⁹ William tako spominje obnovu grada Askalona zbog svoje strateške važnosti i da su zbog toga na jednom dijelu brda postavljeni temelji na kojima je izgrađena utvrda, koja se isticala svojim zidinama i tornjevima. Utvrda je pomogla obrani od muslimana koji su ju stalno napadali i nikako nisu mogli osvojiti, ali i kao obrana juga od muslimana iz Egipta.⁹⁰ Ipak, Gaza je pala kao i sve druge utvrde kada ju je osvojio Saladin tokom 1199. godine.⁹¹ Nicholson još spominje neke utvrde u svojoj kronologiji događaja. Templarsku utvrdu Vadum Iacob u sjevernoj Galileji je uništio Saladin 1179. godine.⁹² Novu utvrdu, južno od Akre, grade templari i drugi križari i nazvali su ju Castle Pilgrim (Utvrda hodočasnika) i to je današnji 'Atlit u Izraelu. S padom Akre 1291. godine, templari moraju evakuirati utvrde Castle Pilgrim, Sidon i Tortosu.⁹³

Asasini su imali nekolicinu utvrda pod svojom vlašću. William iz Tira je u svojem opisu asasina naveo da su imali deset utvrda po kojima je bilo razmješteno oko 60 tisuća ljudi. Znamo da je najvažnija utvrda perzijskih asasina bio Alamut, a sirijskih Masyaf. Kada govorimo općenito o njihovim utverdama, većina njih je srušena do temelja zbog raširene prakse uništavanja utvrda nakon njihovog osvajanja. Preko jedne studije o povijesnoj seizmičkoj aktivnosti sjevernog Irana, saznajemo da su zabilježeni veliki potresi 1119. i 1176. godine, ali i kasnije, koji su pogodovali nestanku utvrda asasina, gdje su neka poznata samo po imenu na kartama.⁹⁴ Spomenuli smo već utvrdu Alamut, koja je bila jako privlačna zbog svoje nedostupnosti. Pustolovka Freya Stark govori kako je, bez obzira na mongolsku opasnost, Alamut, kao centralna utvrda, morao opstati zbog svojeg smještaja u nedostupnoj dolini južno od Kaspijskog jezera.⁹⁵

Kako izvještava Ata-Malik Juvaini, Hassan-i-Sabbah je iskoristio svoje metode širenja propagande i nekoliko stanovnika utvrde preobratio na svoju vjeru i, uz njihovu pomoć, je bio prokrijumčaren u utvrdu, gdje je boravio pod pseudonimom Dihkhuda. Dok je prijašnji vlasnik utvrde, 'Alih Makdi, saznao za to, nije mogao učiniti ništa. Hassan ga je potom protjerao iz grada i kasnije otkupio utvrdu od lokalnog sultana.⁹⁶ Tokom mongolskog osvajanja, srušene su zidine i dio grudobrana i tornjeva. Utvrda je opljačkana, a sam Juvaini je „pročešljao“ knjižnicu i uzeo ono od knjiga što je smatrao vrijedim, poput prepisa Kurana,

⁸⁹ NICHOLSON, 2004, 52-53.

⁹⁰ WILLIAM OF TYRE, 1943, 202-203.

⁹¹ MALOUF, 1984, 195-196.

⁹² NICHOLSON, 2004, 8.

⁹³ NICHOLSON, 2004, 9.

⁹⁴ BURMAN, 1988, 39,41.

⁹⁵ STARK, 2001, 121.

⁹⁶ JUVAINI, 1958, 669-670.

kao i astronomske instrumente poput astrolaba i armilarne sfere, a ostatak knjiga, koje najviše govore o heretičkom nauku asasina (u autorstvu Hassana-i-Sabbaha), dao je spaliti. Juvaini je i opisao samu utvrdu tokom njenog rušenja. Opisuje kako je svaki ulaz, izlaz, uzvisina i strmina, pojačana ožbukanim zidovima i olovnim bedemima, što se nije dalo odvojiti. U stijene su urezali velike spremnike gdje su držali vino, ocat, med i ostale tekućine. Iz obližnje rijeke Bahru je provučena cijev koja ide do novih rupa u stijeni, gdje su se nalazili spremnici za vodu, tj. za njeno kasnije korištenje. Fascinantno je što većina tih spremnika stoji od vremena Hassan-i-Sabbaha, tj. preko 170 godina i nije pokazala znakove propadanja.⁹⁷ Burman također spominje podvodne spremnike s vodom, ali i cijevi koje su služile za prikupljanje kišnice, koja bi se dalje provodila do podzemnih spremnika.⁹⁸ Avanturistica Freya Stark je tokom vlastitog puta u Alamut rekla da ga nije mogla naći na svojim kartama jer je Alamut označavao cijelu oblast, a ne selo kako je mislila. Kasnije je otkrila da Alamut nije imao popratno selo.⁹⁹ Burman je, koristeći rezultate arheoloških istraživanja koja je proveo Wladimir Ivanow u Alamutu, otkrio da su ti kompleksi najčešće obuhvaćali skupine utvrda, rubne vidikovce i naselja, gdje je središnja točka bila stijena (Burman misli na utvrdu ili doslovce na veliku stijenu na kojemu je stajala utvrda, op.a.) koju zapadni izvori zovu Alamut.¹⁰⁰

Sirijski asasini su gradili manje utvrda i one su veću prednost imale u svojoj izolaciji. Preko Kamal al-Dina saznajemo da je Rashid ad-Din Sinan s dolaskom u Siriju gradio utvrde. Osim tih novih utvrda, u posjed je dobio i starije utvrde, najčešće smionim strategijama i onda bi ih dodatno utvrdio, sve dok ne bi bile nedostupne drugima.¹⁰¹ Većina utvrda se nalazi u blizini moderne granice Sirije i Libanona. Blizu grada Hame, smještene su tri glavne utvrde: Masyaf, Qadmus i Banyas, kojega su asasini držali jedan kratki period. Njihova prednost je što su se nalazila unutar područja pod križarskom upravom. Južno od Masyafa se nalazila najveća utvrda hospitalaca, Krak des Chevaliers. Južno od Banyasa nalazile su se templarske utvrde Chastel Blanc, Tortosa i Chastel Ruge. Burman potom obavještava koristeći izvor Mukkadaniya kako je teritorij asasina bio na sjevernoj granici grofovije Tripoli, između Kraljestva Jeruzalema i kneževine Antiohije.¹⁰² Burman za izvor o utvrdama koristi kroničara Dimashkija. Dimashki u svojem opisu govori kako su utvrde asasina (Kila 'ad Da'Wiyah)

⁹⁷ JUVAINI, 1958, 718-721.

⁹⁸ BURMAN, 1988, 43-44.

⁹⁹ STARK, 2001, 121.

¹⁰⁰ BURMAN, 1988, 44.

¹⁰¹ LEWIS, 1966, 231.

¹⁰² BURMAN, 1988, 102, 104.

pripadale oblasti Tripolija (Tarabulusa).¹⁰³ Dimashki potom spominje osam utvrda koje su bile pod kontrolom [sirijskih] asasina: Hisn al Khawabi, Hisn al Kahf, Hisn al Kadmus, Hisn al 'Ullaikah, Hisn al Mainakah, Hisn ar Rusafah, Hisn Abi Kubais i Thughr Masyaf.¹⁰⁴ Već smo napomenuli preko Sinanove biografije da je on umro u utvrdi Kahf. Za Thughr Masyaf govori da je „majka od svih utvrda“.¹⁰⁵ Poznati pustolov Ibn Battuta je posjetio neke od tih utvrda, jer prema Burmanu, spominje utvrde Masyaf, Kadmus, Mainakah, Ullaikah i Kahf.¹⁰⁶

Asasini i templari su imali jednake poglede po pitanju utvrda i tu možemo povući nekoliko paralela. Iako su utvrde asasina bile izolirane od većih središta, ipak su bile jako dobro osmišljene i branjene. Kod templara imamo istu stvar jer su opisane kao neprobojne i teško osvojive. Kod obje organizacije možemo povući i paralelu borbe do samoga kraja. Izdržljivost samih templara je impresionirala muslimane, pogotovo Imada al-Dina. Preko izvora također saznajemo da su templari ipak znali pristati na predaju, za što ih je često znala čekati kazna i optužba za izdaju, gdje je jedino dopuštenje za napuštanje utvrde ako se o tome obavijesti veliki meštar i pošalje nove zapovijedi. U instanci koju prenosi Nicholson, templari su napustili utvrdu prije nego što su javili velikome meštru, ali su pošteđeni rigoroznije kazne. Asasini su, tokom osvajanja Mongola, mogli slobodno napustiti svoje utvrde ako bi se predali.¹⁰⁷ Kod templara situacija varira jer bi u nekim situacijama bili na mjestu ubijeni (osvajanje utvrde Safed), a u drugim situacijama bi dobili dopuštenje za sigurno napuštanje utvrde (kao kod utvrde Baghras). Distinkcija kod utvrda je što su templarske utvrde bile sadržavale isključivo garnizone i osobe koje su se brinule za svakodnevno funkcioniranje života u utvrdi. Asasini su, pak, uz svoje utvrde imali i naselja, izvidnice i čak dodatne utvrde. Zato ni ne čudi što je Freya Stark prilikom istraživanja utvrde Alamut, na kartama vidjela naziv Alamut za cijelo područje, a ne isključivo centralnu utvrdu. Razlog je ponovno vezan za njihov status sekte, s čime templari nisu imali problema, jer su uz vojno sposobne asasine bili i žena, djeca, starci koji su nesposobni za borbu. Utvrda je trebala biti smještena u blizini naselja tako da u slučaju napada, stanovništvo se moglo u veoma kratkome roku sakriti u utvrdu, što daje još razloga za zavidne nadogradnje na bedeme i ulaze, ali i izoliranost. Sama izoliranost asasinskih utvrda donosi još jednu bitnu razliku od templarskih, a to je sustav navodnjavanja pitke vode. Utvrde asasina su bile zabačene među brdima gdje je veoma sušno područje, stoga su se morali dosjetiti načina dobavljanja, ali i skladištenja pitke vode.

¹⁰³ LE STRANGE, 1890, 352.

¹⁰⁴ Ibid.

¹⁰⁵ Ibid.

¹⁰⁶ BURMAN, 1988, 105.

¹⁰⁷ JUVAINI, 1958, 718.

Templari su bili organizacija koja je mogla karavanama dobavljati vodu ili su im utvrde bile u blizini rijeka ili uz bitnije prometnice gdje se mogla vršiti trgovina ili dostavljanje robe.

3. IDEOLOGIJA TEMPLARA I ASASINA

Templari su osnovani s jednim plemenitim ciljem: obrana hodočasnika i, općenito, kršćana na području Svete Zemlje od muslimanske ili saracenske opasnosti. Zavjetovali su se Bogu da će obavljati tu zadaću, što je veoma utjecalo na njihovu ideologiju. Živeći životom u zajednici, koja je različita od sekularnog načina života, smatrali su se vrijednima za obavljanje svoje dužnosti. O oblikovanju templarske ideologije nam govori Bernard iz Clairvauxa. On je u svojem djelu u prva četiri poglavlja govorio o viteštvu općenito i o templarima. Prvo poglavlje se osvrće na rat koji se vodi na dvije paralele, rat između „tijela i duha“ i rat protiv neprijatelja koji su nevjernici i protivnici Kristova križa. Spominje se i važnost „svete smrti“, što bi bila smrt u borbi, koju Bernard opisuje kao veličanstvenu i vrijednu ako se dogodila u borbi za Krista. Također, borba za dobar razlog nije nužno zlo jer se ubojica postaje ako za vrijeme borbe mržnja i ponos prevladaju kao osjećaji. Bernard potom u drugome poglavlju opisuje svjetsko, tj. sekularno viteštvo gdje govori kako ratnik trebaju tri stvari: vlastita obrana sa upotrebom snage, pažnje i lukavosti, sloboda u kretanju i brzina vađenja mača iz korica. Vitezovi se, također, ne bi smjeli boriti za zemaljski imetak i zadovoljavati žeđ za ispraznom slavom. Treće poglavlje govori o novom viteštvu, gdje se vitezovi Krista mogu boriti protiv svojih neprijatelja bez straha da će počiniti grijeh jer ubijanje i smrt za Krista nije grijeh. Novo viteštvo su nagovijestili stari svjedoci.¹⁰⁸

Biskup Simon iz Noyonsa u jednoj preambuli povelje o donaciji za velikog meštra Hugha de Payensa govori kako su prije postojala tri odreda pod Bogom i Crkvom: red branitelja, radnika i molitelja. On za templare govori kako su oni taj red branitelja koji je bio propao i sada je uskrsnuo.¹⁰⁹

Geoffrey de Vinsauf je u svojem Putopisu engleskog kralja Richarda dao primjer templarske odvažnosti, ali i nevjerojatne snage i umijeća korištenja oružja. Govori kako se dogodio sukob između Saladina i oružane skupine velikog meštra templara, Gerarda de Riddeforda, i velikog meštra hospitalaca, Rogera de Moulinsa. Došlo je do konfuzije u kojoj je veliki dio kršćanskih snaga pobjegao, ali je manji dio templara ostao okružen. Jedan od vitezova koji je bio rodom Nijemac, Jakeline de Maille, napravio je veoma ludu i hrabru stvar: skrenuo je pažnju svih prisutnih neprijateljskih snaga na sebe. Ostala braća (njih 500) su bili ili pobijeni ili uzeti u roblje, što ga nije spriječilo da sam stane pred tisuće muslimana. De

¹⁰⁸ Templiers.org: In Praise of the New Knighthood - Liber ad milites Templi : De laude novae militae

¹⁰⁹ De Re Militari: The Founding of the Templars: 1. Preamble of donation charter given by Simon, Bishop of Noyons, to Hugh, master of the Temple.

Vinsauf govori kako su muslimani bili zapanjeni i da su zbog tolike hrabrosti osjećali sažaljenje prema tome jednom vojniku, čak ga pozivajući na predaju. De Maille nije na to pristao i unatoč napadima sa svih strana, uključujući i upotrebu kamenja i kopalja, ubijen je s velikim poteškoćama. Nakon bitke, pronašli su De Mailla u središtu kruga kojega je sačinjavao veliki broj ubijenih muslimana. Nije poznato koliko je muslimana ubio taj samotni vitez, ali zna se da su ga napadali u nekoliko valova jer je cijelo polje bilo izgaženo do temelja i tamo više ništa nije uspijevalo.¹¹⁰

Ideološki je bitan i dio pisma kojeg je napisala osoba imena Hugh, a često se zove i Hugh „The Sinner“, za red vitezova templara u Jeruzalemu. Drugi dio pisma, u prijevodu već spomenute Helen Nicholson, govori kako vrug želi narušiti ugled njihovog zvanja, sugerirajući kako imaju krive motive. Hugh ovo koristi kao razlog za odobravanje pljački, tj. otimačina koje su često provodili članovi reda tako što ih uspoređuje sa propovjednicima koji su plaćeni za širenje Evandjelja. Hugh koristi ulomke iz Evandjelja za vlastito obrazloženje tako što je imetak ubijenih bio grešan, a oni ga uzimaju kao plaću za obavljanje svoje dužnosti.¹¹¹

Naspram ideologije templara, ideologija asasina je sama po sebi veoma teška tema, što zbog malo dostupnih izvora, koji su većinom ostali samo u fragmentima. Vidjeli smo po Juvainiju koji je, nakon osvajanja Alamuta, spalio knjige koje govore o učenjima Hassan-i-Sabbaha. Asasini su i sami po sebi bili dosta tajanstvena sekta. Teško je i raditi neku usporedbu asasinove ideologije sa onom od ismailita jer je većina spomenutih izvora dokazala činjenicu da su, u očima drugih muslimana, asasini smatrani hereticima i izdajnicima, koji odbijaju Muhamedov nauk, jedu svinjetinu i konzumiraju alkohol (zabrana alkohola je bila aktualna za života Hassana-i-Sabbaha, a kasnije je popustila jer ostali starješine nisu dijelili tako ekstremistički svjetonazor, op.a.). Ipak, postoje dvije instance koje su povezane sa ideologijom asasina. Prvi je pojam rajskog vrta. Jedan od poznatijih opisa tog vrta daje Marko Polo tokom svojeg posjeta asasinima. Marko Polo je taj iskaz čuo, kako sam kaže, od drugih ljudi. Govori kako je u jednoj predivnoj dolini, između dviju uzvišenih planina Aloadin formirao jedan luksuzan vrt, ispunjen sa svim ukusnim voćem i svim mirisnim grmljem koje se moglo nabaviti. U vrtu su bili izgrađene palače različitih veličina i formi, ukrašene različitim djelima u zlatu, slikama i namještajem od bogatih tkanina. Preko cijevi koje su bile spojene na građevine, tekle su struje vina, mlijeka, meda i nezagađene vode, u različitim

¹¹⁰ GEOFFREY DE VINSAUF, 1848, 70-71.

¹¹¹ De Re Militari: Hugh ‘The Sinner’: Letter to the Knights of Christ in the Temple at Jerusalem

smjerovima. U palačama su stanovale elegantne i predivne djevojke s vještinama u pjevanju, sviranju instrumenata, plesu i udvaranju. Starješina je imao jedan određeni pogled prilikom stvaranja svojeg vrta: Muhamed je obećao onima koji ga slušaju da će biti primljeni u Raj, tj. rajski vrt. Starješina asasina je potom sebe izjednačio s Muhamedom tako da bi se morali podvrgnuti njegovoj volji i moći će iskusiti sve čari rajskog vrta.¹¹² Prvo, nikada nije dokazano doslovno postojanje rajskog vrta o kojemu su govorili asasini. Marko Polo sam govori kako je ovaj iskaz čuo od drugih ljudi i samo ga je prenio. Ovaj raj je zapravo poslužio kao izvrsna metoda indoktrinacije i postizanje Hassanova cilja o poslušnosti koja se neće vidjeti stoljećima. Poveznica se nalazi u porocima koje su asasini uzimali, ponajviše hašiš. Hašiš je opijat koji izaziva halucinacije. Sada si zamislite da ste pod utjecajem opijata, svijet vam je iskrivljen i dođe vam starješina i vodi vas u postojeći vrt, govoreći vam da ste u raju i da ćete moći uživati njegove ljepote ako ćete biti poslušni i bez prigovora izvršavati naredbe. Polo u svojem iskazu to potvrđuje, govoreći je starješina na svojem dvoru okupio skupinu mladića s kojima je rado raspravljao o raju kojeg je najavio prorok i kako im on može pomoći oko ulaska. Potom bi im davao opijum i poslao ih u nekoliko prostorija u samome vrtu. Kada bi se probudili, osjetila bi im bila ošamućena i vidjeli bi sve što je maloprije opisano. Kada bi prošlo četiri do pet dana, bili bi opet drogirani i poslani u vrt i kada bi ih pitali gdje su, rekli bi da su u raju.¹¹³

Velika odanost svojem starješini je bila najbitnija asasinima i zapadnjački izvori navode još jednu instancu te odanosti među sirijskim asasinima. Govori se o tzv. „skoku u smrt“ koji su prakticirali starješine sirijskih asasina da pokažu disciplinu i potpunu odanost svojih ubojica, tj. *fida'i* i kojega je Burman prenio u opisnome obliku preko, već spomenutog, kroničara Ernoula. Prema opisu, sljedbenici Mudraca s planine bi se, na njegovu zapovijed, bacali sa zidina u sigurnu smrt, što je imao priliku iskusiti grof Henry iz pokrajine Champagne tokom svojega posjeta asasinima 1194. godine. Tokom puta za Antiohiju, Henry je prošao kroz zemlju asasina i zaustavili su ga ambasadori Mudraca s planine, donoseći poruku kako se Mudrac ispričava za ubojstvo Conrada iz Montferatta i, kao znak isprike, poziva grofa u svoju utvrdu al-Kahf. Tokom razgovora i hoda po zemljištu utvrde, Mudrac s planine je rekao Henryu kako smatra da su njegovi *fida'i* vjerniji i pokorniji od Henryjevih trupa. To je dokazao tako što je naredio dvojici mladića, koji su bili na visokome tornju, da skoče među kamenje podno tornja, tj. u sigurnu smrt. Potom je naredio ostalima da nastave.

¹¹² POLO, 2002, 53-54.

¹¹³ POLO, 2002, 54-55.

Henry je, sigurno šokiran, rekao da su *fida'i* vjerniji od njegovih trupa i da više nije potrebno nastaviti demonstraciju.¹¹⁴

Rashid ad-Din Sinan je isto bio upoznat sa „skokom u smrt“. Kako je zapisao Kamal al-Din, Sinan se našao pod prijetnjama Saladina da će ih sve ubiti ili mačem ili golim rukama. Sinan je, doslovce, Saladinu napisao nekoliko vlastitih stihova i u dvoranu pozvao desetero mladića. Potom je Saladinovom izaslaniku rekao da Saladin samo površinski upravlja svojom vojskom, a da on [Sinan] upravlja srcima svoje vojske. Zatim je izvadio nož i bacio ga van utvrde. Davši znak svojim ljudima, rekao im je da ako žele nož, neka se bace za njim. Svi mladići su potom istog trena skočili iz utvrde u vlastitu smrt. Čim je Saladin saznao za taj događaj, proglasio je mir sa Sinanom.¹¹⁵

Najpoznatije ubojstvo je ono od Conrada iz Montferatta, kralja Jeruzalema. O tome ubojstvu govori arapski kroničar Imad ad-Din. Govori kako je 28. travnja 1192. godine, Conrad imao svoj posljednji obrok. Nakon obroka je sjeo na konja i odjahao i blizu trgovačkih štandova su na njega skočila dvojica napadača s bodežima i oborili ga s konja, smrtno ga ranivši. Jedan od njih je pobjegao u crkvu i tamo se sakrio. Conrad je još bio živ kada su ga našli i rekao im je da ga odnesu u crkvu jer je mislio da će tamo biti siguran. Čim je ušao u crkvu, opazio ga je napadač i skočio na njega, zadavši mu dodatne ubode bodežom koji su ga i ubili. Franci, tj. križari su zarobili dvojicu ubojica i identificirali ih kao pripadnike bratstva ismailita (asasina). Tokom ispitivanja su rekli da je ubojstvo naručio engleski kralj i da su šest mjeseci bili kršćani i da su počeli živjeti asketskim i pobožnim načinom života. Potom su ih križari ubili u groznim mukama.¹¹⁶ O istome događaju govori i kroničar Ibn al-Athir, koji prenosi da je razlog Conradova ubojstva dogovor Saladina sa Sinanom da pošalje čovjeka koji bi ubio engleskog kralja ili, pak, ako odluči ubiti Conrada, dobio bi novčanu nagradu. Kako nisu bili u mogućnosti ubiti engleskog kralja i Sinan ipak nije u tome vidio neku prednost pa se odlučio na novčanu ponudu i prihvatio ponudu za ubojstvo markiza Conrada. Oba izvora govore kako su asasini bili šest mjeseci kao kršćani i stalno su boravili oko crkve, kako bi se Conrad naučio na njih i bio opušten.¹¹⁷

Asasini su kao mete imali i istaknute zapadnjake (vidljivo po ubojstvu Conrada od Monferatta), čime su sigurno zapali u oko templarima. William iz Tira opisuje jedan incident koji je skoro završio otvorenim sukobom između templara, Jeruzalemskog kraljevstva i

¹¹⁴ BURMAN, 1988, 141-142.

¹¹⁵ LEWIS, 1966, 236.

¹¹⁶ IMAD AD-DIN, 2010, 141-142.

¹¹⁷ IBN AL-ATHIR, 2010, 142-143.

sirijskih asasina. Događaj se dogodio 1173. godine, kada je izaslanik asasina, Abdallah, posjetio kralja Jeruzalema, Amalrica, oko međusobnih sporova. Sporovi su se vodili oko godišnjeg danka kojega su asasini plaćali templarima, koji su imali vlastite utvrde koje su bile u susjedstvu onih od asasina. Asasini su tražili raskid toga godišnjeg danka i „bratski odnos“ sa svojim susjedima, a zauzvrat bi prihvatili vjeru Krista i pokrstili bi se. Kada je postignut pozitivan dogovor, Amalric je, pri odlasku, kao pratnju Abdallahu poslao vodiča da ga štiti pri povratku k svojem gospodararu. Čim je Abdallah prošao Tripoli i bio pred samim ulazom u svoju zemlju, skupinu mu je napalo nekoliko vitezova templara i sve ih pobili na licu mjesta. Abdallah nije očekivao napad jer je bio uvjeren u Amalricovu riječ o osiguranom prolazu i vjerodostojnosti kršćanskog naroda. Ovim zločinom, vitezovi templari su se optužili za izdaju. Novosti o ovome krvavome događaju su ubrzo došli do kralja i izazvali u njemu bijes. Kralj je potom okupio svoje barune i pitao ih za savjete kako da postupi jer je događaj gledao na ozljedu nanesenu njemu samome. Baruni su jednoglasno odlučili kako se ne smije preći preko takvog postupka, zato jer je ovaj zločin sveo kraljevski autoritet na ništicu i nanio nezasluženi zli glas dobroj vjeri i postojanosti kršćanske profesije. Sukladno jednoglasnoj odluci, odabrana su dva plemića, Seiher de Mamedunc i Godescalous (Godechaux), da budu posebni izaslanici i da od velikog meštra templarskog reda, Eudesa de Saint-Amanda, zatraže odgovor, tj. kaznu koja će zadovoljiti kralja i cijelo kraljevstvo, kao odgovor na počinjeno svetogrđe. Veliki meštar je javio kralju da je naredio pokoru okrivljenome templaru i da će ga poslati papi. Okrivljeni templar je identificiran kao Waler du Maisnilio (Mesnil). Primivši odgovor, kralj je osobno otišao u Sidon i pronašao velikog meštra u pratnji nekoliko vitezova, uključujući i okrivljenog. Waler je optužen za izdaju i pod kraljevom naredbom je nasilno izveden iz kuće i u lancima poslan u Tir, gdje će biti bačen u zatvor¹¹⁸. Nadalje, prema Williamu, samo ubojstvo izaslanstva skoro je odvelo Jeruzalemsko kraljevstvo u sigurnu propast. Kralj Amalric je proglasio svoju nevinost starješini asasina i time očistio ljagu sa svojeg imena i sačuvao svoj ponos. Unatoč tome, prilikom rješavanja problema s templarima upotrijebio je takvu umjerenost da je cijeli slučaj ostao u stanju neizvjesnosti skoro do njegove smrti.¹¹⁹

U prvome poglavlju, o nastanku redova, govorili smo o nastanku samih redova i to smo se već dotakli nekih sličnosti i razlika, a koje se sada nastavljaju sa njihovim ideologijama. Već smo opisali veliki utjecaj Bernardovog teksta na red templara. A i kako ne bi, jer po uvodu, Bernard govori o Hughu de Payensu kao prijatelju, osobi koja ga je izabrala

¹¹⁸ WILLIAM OF TYRE, 1943, 394.

¹¹⁹ WILLIAM OF TYRE, 1943, 392-394.

za tako veliku zadaću sastavljanja teksta o njegovom novoosnovanom redu. Ideološki smo već potvrdili da su pod velikim dojmom crkvenih dogmi. Bernard ide toliko daleko da čin ubojstva smatra dopuštenim sve dok je počinjen u ime Boga i Krista nad kršćanskim protivnicima. Ipak, templari su samo ljudi koliko god svoju dužnost smatrali svetom pa je trebalo iz tih hrabrih ljudi izvući tu hrabrost i želju za borbu protiv heretika. Stoga, Bernard govori o svetoj, tj. časnoj smrti u borbi, kako nema ništa većega i veličanstvenijega u borbi za Krista, gdje se, jednostavno, ne poznaje pojam predaje. Vidjeli smo iskaz de Vinsaufa o hrabrosti Nijemca Jakelina de Maillea. Važnost templara je i produbljena iskazima biskupa Simona koji govori o reinkarnaciji starijeg crkvenog reda u red templara. Ipak, templari nisu prošli bez trzavica u svojoj misiji. Pismo Huga „The Sinnera“ velikome meštru templarskog reda upućuje na mogućnost zaplijene imovine od ubijenih muslimana, tj. krađe. Odobravanje nalazi u Evanđelju gdje tvrdi da je imetak ubijenih muslimana, zapravo plaća za njihov posao. Zadaću vitezova je, također, poistovjetio sa zadaćom propovjednika, koji su plaćeni za svoj posao. Samu dataciju pisma je teško odrediti, ali već po buli *Omne Datum Optimum*, ono je moralo biti napisano prije 1139. godine kada je bula donesena. Kako je bula dozvolila templarima da smiju zadržati sav ratni plijen u bitkama protiv muslimana. Ova pojava nimalo ne čudi jer su templari sebe gledali kao na Božje sluge što bi ih automatski trebalo osloboditi krivnje. Ipak, potreba za pismom gdje se takav akt mora opravdati, znači da ipak takva praksa nije bila moralno ispravna. Asasini, pak s druge strane, su bili fanatični po dokazivanju odanosti svojem vođi. Asasini su imali drugi pristup za razliku od templara, kod kojih je riječ i utjecaj Crkve bila dovoljna za obavljanje svoje dužnosti. Preko vrijednog iskaza Marka Pola, saznajemo, doslovce, za indoktrinaciju mladih asasina, tj. *fida'ia*. Asasini su vidjeli prednost u supstanci po kojoj dijele ime, hašišu. Pojam rajskog vrta koji ih čeka ako će svojega vođu slušati jer je on Muhamedov poslanik nikada nije službeno potvrđen, iako Marko Polo tvrdi da je svoj iskaz bazirao na onome što su mu drugi govorili. Poveznica s templarima se vidi po tome što je za službu i poslušnost potrebna viša sila. Kod templara su to Bog i Krist, a kod asasina veliki prorok Muhamed koji ima poveznicu s njihovim vođom. „Skok u smrt“ je, također, potvrda te odanosti gdje se ljudi doslovce bacaju u smrt da bi dokazali svoju odanost, što templari ipak nisu prakticirali jer za takvim ekstremnim pristupom, koji bi šokirao prisutne, nije bilo potrebe. Primjer odanosti i uvježbanosti je i ubojstvo Conrada iz Montferatta. Iako su znali da će na kraju biti ulovljeni i ubijeni u groznim mukama, to ih nije spriječilo da šest mjeseci provedu u zasjedi s drugim identitetima. Razlog ubojstva je isto interesantan jer je vidljiva poveznica s templarima po pitanju zarade. Templari su sigurno stekli značajan dio imetka zapljenom imovine ubijenih muslimana, a Sinan je prihvatio

ubojstvo Conrada zbog novčane nagrade, što upućuje na činjenicu da su, umjesto samo političkih protivnika, ubijali i za novac. Sam izraz „asasiniranja“ danas podrazumijeva plaćeno ubojstvo, prije nego ubojstvo iz zasjede. Prema svemu navedenom, ideologija je igrala bitnu ulogu u funkcioniranju obje organizacije, čak i u međusobnim sukobima. Interesantno je što su u sukobu, kojeg je opisao William iz Tira, asasini bili spremni odbaciti svoj vlastiti nauk i prihvatiti kršćanstvo samo da bi živjeli u miru s križarima. To je, zahvaljujući templarima, sve palo u vodu. Kao motiv templarskog napada je očito gubljenje godišnjeg danka kojega su asasini plaćali. Ipak, tada je već na snazi bila bula *Omne Datum Optimum* pa kao razlog se ne može navesti financijska ovisnost zbog manjka primanja. Kao potencijalni razlog može biti pohlepnost templara za još više bogatstva jer su, pred svoj kraj postojanja, bili jedna od najbogatijih organizacija onoga vremena. Sve do dolaska kralja nisu ni htjeli priznati krivnju jer su računali na papinsku zaštitu. Kralj je ipak morao reagirati jer bi inače bio na meti Mudraca s planine pa je de Mesnila odlučio baciti u tamnicu. Sami slučaj se ipak nije razriješio skoro do kraljeve smrti. Kraljeva suzdržanost je očita jer se našao između dvije moćne organizacije: templara, koji su uživali sve privilegije i moć, i asasina, koji su svojim načinima ubijanja, doslovce izazivali strah u Svetoj Zemlji. Zatvorska kazna je jedino pravovaljano rješenje jer se izdaja kažnjavala smrtnom kaznom, a ipak kazna zatvorom ukazuje na reakciju kralja kao zakonskog autoriteta u Jeruzalemskom kraljevstvu. Asasini su prihvatili kaznu i kraljev oprost, ali su odustali od preobraćenja na kršćanstvo. Kako se ovaj događaj dogodio prije atentata na Conrada iz Montferatta, moguće je da je ovaj događaj ostavio i osvetnički karakter, uz novčani, prilikom Conradova ubojstva.

4. ZAKLJUČAK

Ovaj rad je proizašao iz želje za dubljim proučavanjem templara i asasina, mimo knjiga i članaka koje su pisali teoretičari zavjere. Svaki povjesničar zna da njihove navode treba gledati i prihvatiti sa određenom dozom sumnjičavosti. Za razliku od takvih načina pristupa ovoj istraživačkoj temi, ovaj je rad prije svega temeljio svoju argumentaciju na primarnim izvorima. Zašto je uopće došlo do ideje za usporedbom tih dvaju redova preko proučavanja njihovih nastanaka, hijerarhije, utvrda i ideologije? Ideja je da postoji mnogo činjenica za obje organizacije i ponekad se ne može razaznati je li neka stavka istinita ili puka izmišljotina. Stoga, ovim radom se htjelo preko izvora vidjeti što je od toga svega istina, a što nije. Kroz cijeli rad se javljala jedna misao vodilja koja je poveznica između svih tema, a to je vjera, tj. religija. Ona je ono što povezuje templare i asasine, obilježava njihovu samu srž i postavlja njihove uloge u Svetoj Zemlji. Ona ujedno stvara i paralele između njih samih po pitanju i drugih faktora, koji nisu vezani za odanost, pokornost i hrabrost. Vidljiva je neprobijna vjera i u vlastita učenja, ne samo u višu silu. Općenita situacija u Svetoj Zemlji prilikom križarskih ratova se može jednostavno opisati kao kaotična, gdje su te obje organizacije ipak uspjele funkcionirati dovoljno dobro da provode svoje zadaće. Istina je da su Mudraci s planine svojom promišljenošću ledili krv u žilama, a templari svojom nevjerojatnom hrabrošću često znali natjerati krivovjernika u bijeg. Ipak, objema organizacijama je došao kraj djelovanja u Svetoj Zemlji i jedino što je ostalo su ostaci njihovih utvrda, utvrda koje su zadavale velike probleme potencijalnim neprijateljima, i nekoliko zapisa kroničara. Templari su sami po sebi ispali ljudi koji su bili u isto vrijeme i pastiri i vukovi među ovcama, zaštitnici koji su imali i mračniju stranu koja je vidljiva na odsjaju novca i bogatstva. Asasini su isto imali taj odsjaj u svojim očima, ali njihova prakticiranja su premašila svaka prvotna očekivanja jer takav odani fanatizam se ne vidi svaki dan. Ipak, koliko je odgovora pronađeno, ostalo je i nekoliko pitanja zbog nedostatka izvora, kao dublja povezanost između templara i asasina, jesu li održavali prisnije odnose, vodili zajedničke operacije zbog podudaranja u svojim stajalištima, itd., kao i dublja analiza samog krivovjerja asasina i kako se ono razlikuje od ostalih ismailita, što bi komotno mogla biti tema zasebnog istraživanja, kao i dublji motivi za veliko bogaćenje unutar samog templarskog reda što smo već primjetili u analizama.

BIBLIOGRAFSKI PREGLED

I. Izvori

Asher, A. (ed.), *The Itinerary of Rabbi Benjamin of Tudela*, London, A. Asher & Co., 1840.

Boyle, J. A., *The History of the World Conqueror by 'Ala-ad-Din 'Ata-Malik Juvaini, Vol. II*, Cambridge, Massachusetts, Harvard University Press, 1958.

Browne, E. G., *The Tarikh-i-Guzida or „Select History“ of Hamdu'llah Mustawfi-i-Qazwini*, London, Luzac & Co., 1913.

Geoffrey de Vinsauf, *Geoffrey de Vinnsauf's Chronicle of Richard the First's Crusade*. U: Bohn, H. G., *Chronicles of the Crusades*, J. & H. Cox, 1848.

Hugh 'The Sinner': *Letter to the Knights of Christ in the Temple at Jerusalem*, *De Re Militari* (<http://deremilitari.org/2014/01/hugh-the-sinner-letter-to-the-knights-of-christ-in-the-temple-at-jerusalem/>)

Ibn Al-Athir, *Discord Between the Franks in Syria; The Count of Tripoli Joins Saladin. An Incursion into the Region of Acre. The Battle of Hittin. Jerusalem Reconquered. The Assassination of Conrad of Montferrat*. U: Gabrieli, F., *Arab Historians of the Crusades*, Routledge, 2010.

ibn Munqidh, U., *An Arab-Syrian gentleman and warrior in the period of the crusades : memoirs of Usamah Ibn-Munqidh / translated from the original manuscript by Philip K. Hitti*, New York, Columbia University Press, 1929.

Imad ad-Din, *The Fall of Tiberias. Saladin's Treatment of the Templars and Hospitallers, Beheading Them and Causing General Rejoicing at Their Extermination. Description of Jerusalem. Saladin's Good Works in Jerusalem, and the Evil Works that He Effaced. The Assassination of Conrad of Montferrat*. U: Gabrieli, F., *Arab Historians of the Crusades*, Routledge, 2010.

In Praise of the New Knighthood - Liber ad milites Templi: De laude novae militiae, *Templiers.org* (<http://www.templiers.org/elogue-eng.php> ; <http://www.templiers.org/elogue-prologue-eng.php> ; <http://www.templiers.org/elogue-chapitre1-eng.php> ; <http://www.templiers.org/elogue-chapitre2-eng.php> ; <http://www.templiers.org/elogue-chapitre3-eng.php> ; <http://www.templiers.org/elogue-chapitre4-eng.php>)

John de Joinville, Lord de Joinville's Memoirs of Louis IX., King of France, Commonly Called Saint Louis. U: Bohn, H. G., *Chronicles of the Crusades*, J. & H. Cox, 1848.

Le Strange, G.,ur., *Palestine Under the Moslems – A Description of Syria And the Holy Land from A. D. 650 to 1500.*, London, Alexander P. Watt, 1890.

Lewis, B., „Kamāl Al-dīn's Biography of Rāšid Al-dīn Sinān“. *Arabica* 13/3 (1966): 225-267.
<http://www.jstor.org/stable/4055926>.

Omne Datum Optimum – Papal Bull of privileges to the Knights Templar (with translation), Knights Templar Vault (<http://knightstemplarvault.com/omne-datum-optimum-papal-bull-of-privileges-to-the-knights-templar/>)

Polo, M., *The Travels of Marco Polo*, New York, W. W. Norton & Company, 2002.

Shahrastani, Muhammad ibn Abd al-Karim, *Muslim Sects and Divisions*, Routledge, London and New York, 2009.

The Founding of the Templars: Preamble of donation charter given by Simon, Bishop of Noyons, to Hugh, master of the Temple; Simon of St. Bertin, 'Annals'; Anselm, Bishop of Havelburg, 'Dialogus' to Pope Eugenius III.; Otto, Bishop of Freising: 'Chronicon'; The chronicle of Ernoul and Bernard the Treasurer, De Re Militari (<http://deremilitari.org/2014/01/the-founding-of-the-templars/>)

Upton-Ward, J. M., *The Rule of the Templars: The French Text of the Rule of the Order of the Knights Templar*, Boydell & Brewer Ltd., 1992.

William, Archbishop of Tyre, *A History of Deeds Done Beyond the Sea, Vol. I & II*, New York, Columbia University Press, 1943.

2. Literatura

Burgtorf, J., *The Central Convent of Hospitallers and Templars: History, Organization, and Personnel (1099/1120-1310)*, Leiden, Brill, 2008.

Burman, E., *The Assassins*, Crucible Press, 1987.

Hamblin, W. J., „Muslim Perspectives on the Military Orders during the Crusades“. *BYU Studies* 40/4 (2001): 97-118.

Hodgson, M. G. S., *The Order of Assassins: The Struggle of the Early Nizari Ismailis Against the Islamic World*, Mouton & Co., 1955.

Malouf, A., *The Crusades Through Arab Eyes*, London, Al Saqi Books, 1984.

Nicholson, H., Reynolds, W., *Knight Templar 1120 – 1312*, Osprey Publishing Ltd., 2004.

Runciman, S., *A History of the Crusades, Volume I: The First Crusade and the Foundation of the Kingdom of Jerusalem*, Cambridge University Press US, 1951.

Runciman, S., *A History of the Crusades, Volume III: The Kingdom of Acre and the Later Crusades*, Cambridge University Press US, 1951.